

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Generalno tajništvo

Broj: 05-50-1-2746-2/11
Sarajevo, 18. 7. 2012. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

19.07.2012

PRIMLJENO:			
Organizaciona jedinica	Klasifikacione oznake	Redni broj	Broj priloga
01-50-1-15-16/11			

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH

- Zastupnički dom -

SARAJEVO

PREDMET: Odgovor na zastupničko pitanje, dostavlja se

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 13. sjednici održanoj 12. 7. 2012. godine utvrdilo Odgovor na zastupničko pitanje koje je postavio Šefik Džaferović, zastupnik u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

U privitku prosljeđujemo Odgovor radi dostavljanja zastupniku.

S poštovanjem,

GENERALNI TAJNIK
Zvonimir Kutleša

**БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА**

Број: 05-50-1-2746-2/11

Сарајево, 16.7.2012. године

Шефик Џаферовић, посланик у Представничком дому Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, на 16. сједници Представничког дома, одржаној 22. децембра 2011. године, поставио је слиједеће посланичко питање:

«У којој фази се налазе активности око закључивања Уговора о државној граници између БиХ и сусједних земаља? Који су проблеми и да ли се рјешавају?»

13. На постављено питање, Савјет министара Босне и Херцеговине је на сједници одржаној 12. 7. 2012. године, утврдило следећи

ОДГОВОР

Комисија, која је основана Одлуком о оснивању Државне комисије за границу Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 59/08), с циљем преузимања послова бивше Државне комисије за границу Босне и Херцеговине, у дијелу који се односи на послове утврђивања граничне линије Босне и Херцеговине и у циљу продужења континуитета већ вођених активности на плану разграничења са сусједним државама, иницирала је наставак разговора са представницима Републике Србије, о начину рјешавања спорних граничних питања.

Након ове иницијативе одржан је састанак са делегацијом Србије у јуну 2010. године. И на овом састанку, а што је видљиво увидом у документацију различитих сазива Државне комисије за границу Босне и Херцеговине, које су обављале послове и активности на плану разграничења са Републиком Србијом, представници из Србије су инсистирали на ранијим захтјевима, као предуслов за наставак активности на разграничењу, док је Државна комисија за границу БиХ истицала чињеницу да је такав захтјев изван оквира њеног мандата, који се односи на послове утврђивања граничне линије Босне и Херцеговине и активности на плану разграничења са сусједним државама.

Ставови обје стране су остали непромијењени.

У вези са идентификацијом граничне линије са Црном Гором, Државна комисија за границу Босне и Херцеговине подузела је низ активности у току 2008.-2011. године.

У том смислу одржано је више састанака са представницима Државне комисије за границу Црне Горе и заједничких радних група, те усаглашени ставови о начину разграничења двије државе у скоро цјелокупној дужини пружања граничне црте.

Из извјештаја Стручне групе за документацију идентификације граничне линије Босне и Херцеговине са сусједним државама, која је формирана одлуком Државне комисије за границу Босне и Херцеговине, видљиво је да је остало једно отворено питање у процесу идентификације границе са Црном Гором и да се ради о неусаглашености граничне линије у дужини од цца 700 метара (око 81 ха површине) у подручју Општине Фоча у Босни и Херцеговини, тј. Општине Пљевља у Црној Гори.

У јулу 2010. године одржани су неформални контакти чланова Државне комисије за границу Босне и Херцеговине и представника Републике Хрватске ради организовања званичног састанка на коме би били настављени разговори у вези рјешавања отворених граничних питања двије државе. Међутим, до званичног састанка није дошло.

У току су активности на конституисању новог сазива Државне комисије за границу Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Комисија), које води Министарство цивилних послова БиХ, у складу са чланом 38. ст. (3) и (4) Закона о граничној контроли („Службени гласник БиХ“, бр. 53/09 и 54/10).

По конституисању овог тијела стећи ће се услови за интензивирање активности из мандата Комисије на плану разграничења са сусједним државама.

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Generalno tajništvo

Broj: 05-50-1-2747-2/12
Sarajevo, 4. 9. 2012. godine

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH

- Zastupnički dom -

SARAJEVO

BOSNA I HERCEGOVINA			
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE			
SARAJEVO			
PRIMALJENO: 07.09.2012			
Organizaciona jedinica	Ministarstvo	Šifra	Broj
05-50-1-15-16/11			

PREDMET: Odgovor na zastupničku inicijativu, dostavlja se

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 18. sjednici održanoj 30. 8. 2012. godine utvrdilo odgovor na zastupničku inicijativu koju je uputio Šefik Džaferović, zastupnik u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

U privitku prosljeđujemo odgovor radi njegovog dostavljanja zastupniku.

S poštovanjem,

GENERALNI/TAJNIK
Zvonimir Kutleša

**BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA**

Broj: 05-50-1-2747-2/12
Sarajevo, 30. 8. 2012. godine

Šefik Džaferović, zastupnik u Zastupničkom domu parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, na 16. sjednici Zastupničkog doma parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine održanoj 22.12.2011. godine, podnio je sljedeću zastupničku inicijativu:

„Predlažem da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine pripremi i u parlamentarnu proceduru uputi Informaciju o provedbi Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Ovo se posebno odnosi na zajednička nastavna jezgra.“

Na zastupničku inicijativu, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 18. sjednici održanoj 30.8.2012. godine, utvrdilo sljedeći

ODGOVOR

Na inicijativu Šefika Džaferovića, zastupnika u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je u suradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima na razini entiteta, kantona i Brčko distrikta, te Agencijom za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini pripremilo detaljnu i sveobuhvatnu informaciju o provedbi Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, sa posebnim osvrtom na zajednička nastavna jezgra.

Pomenuta Informacija je sastavni dio ovog odgovora i nalazi se u prilogu.

Informacija o izvršenju Okvirnog zakona o
osnovnom i srednjem obrazovanju
u Bosni i Hercegovini

juni 2012. godine

I UVOD

Prijedlog okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini usvojen je na 14. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, održanoj 06.06.2003. godine, i na 8. sjednici Doma naroda, Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, održanoj 18.06.2003. godine. Zbog većeg broja amandmana formirana je Zajednička komisija oba doma o postizanju sporazuma o istovjetnom tekstu Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Pomenuta komisija je usaglasila tekst Zakona i sačinila izvještaj koji je razmatran i usvojen na 15. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 27.06. 2003. godine, i na 9. sjednici Doma naroda, održanoj 30.06.2003. godine, čime je konačno usvojen Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Okvirni zakon) u istovjetnom tekstu u oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i potom objavljen u „Službenom glasniku BiH“, broj: 18/03, od 01.07. 2003. godine, kada je i stupio na snagu.

Ovim zakonom uređuju se principi predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja, obrazovanja odraslih i osnivanja i funkcionisanja institucija za pružanje usluga u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, kao i dopunska nastava za djecu državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu.

Okvirni zakon utvrdio je i konkretizovao tok procesa promjena u osnovnom odgoju i obrazovanju, a kantonalni zakoni, koji su u toku 2004. godine s njim usaglašeni, daju pravni osnov za promjenu u osnovnom odgoju i obrazovanju i implementaciji tih promjena. Nakon usvajanja Okvirnog zakona 2003. godine, njegova implementacija uslijedila je od školske 2003/04 godine, čime su normirane dvije važne odluke: obavezni početak školovanja sa šest (pet) godina, a ne sa sedam godina, i trajanje osnovnog obrazovanja devet godina.

II IZVRŠENJE OKVIRNOG ZAKONA O OSNOVNOM I SREDNJEM OBRAZOVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI

1. Aktivnosti Ministarstva civilnih poslova na izvršenju Okvirnog zakona

Odredbom člana 56. Okvirnog zakona nadzor nad njegovom primjenom dodijeljen je Ministarstvu civilnih poslova, međutim, nadležne obrazovne vlasti odgovorne su za provođenje kao i za praćenje i nadzor ovog zakona, svaka u okviru svoje nadležnosti.

Ministarstvo civilnih poslova je u skladu sa članom 33. Okvirnog zakona utvrdilo Komisiju za izradu nastavnog plana i programa za predmete dopunske nastave u osnovnoj i srednjoj školi za djecu u inostranstvu, koja je sačinila Nastavni plan i program, objavljen u junu 2005. godine. Nadalje, 2008. godine Ministarstvo civilnih poslova je izdalo Udžbenik dopunske nastave za djecu u inostranstvu od I do IV razreda osnovne škole, koji je u potpunosti usklađen sa Nastavnim planom i programom za predmete dopunske nastave u osnovnoj i srednjoj školi za djecu u inostranstvu.

Dokumentom okvirnog budžeta 2011. - 2013. godine za Sektor obrazovanja Ministarstva civilnih poslova u skladu sa članom 33. Okvirnog zakona bilo je planirano u 2011. godini štampanje Udžbenika dopunske nastave za djecu u inostranstvu od V do IX razreda osnovne

škole, u 2012. godini nabavka rukopisa Udžbenika dopunske nastave za srednju školu i u 2013. godini štampanje udžbenika za srednju školu. Međutim, s obzirom da je finansiranje institucija Bosne i Hercegovine vršeno na osnovu Odluke o privremenom finansiranju institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine kako u 2011. godini, tako i u prva dva kvartala 2012. godine, realizacija naprijed navedenih aktivnosti je prolongirana.

Članom 59. Okvirnog zakona Ministarstvu civilnih poslova naloženo je preduzimanje koraka ka zaključivanju sporazuma iz člana 49, tj. Sporazuma o Agenciji za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju i Agenciji za nastavne programe i planove, odmah nakon stupanja na snagu ovog zakona. Postupak zaključivanja sporazuma trebalo je provesti najkasnije u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Navednim sporazumom između vlada entiteta, kantona i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine regulisala bi se pitanja organizacije, nadležnosti, načina rada, finansiranja, sjedišta i druga pitanja u vezi s radom dvije agencije.

Kako su Agenciju za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republike Srpske 2000. godine uspostavile vlade Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, dakle tri godine prije donošenja Okvirnog zakona, Ministarstvo civilnih poslova, s obzirom da je i samo u to vrijeme prolazilo kroz transformaciju¹, nije u predviđenom roku pokrenulo postupak zaključivanja sporazuma o uspostavljanju Agencije za nastavne programe i planove.

Nakon izvjesnog vremena, u cilju racionalnijeg trošenja javnih sredstava predloženo je da se ne osniva Agencija za nastavne programe i planove pored Agencije za standarde i ocjenjivanje, već da se osnuje jedna agencija koja bi objedinila nadležnosti navedene dvije agencije.

Tako je na prijedlog Ministarstva civilnih poslova 2007. godine usvojen Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, po kojem je Agencija nadležna za uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u oblasti standarda znanja i ocjenjivanja kvaliteta koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima, a što je detaljnije razrađeno u poglavlju IV posvećenom Agenciji.

1.2. Usklađivanje zakona na nižim nivoima vlasti u skladu sa Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini

Prema članu 59. stav 3. Okvirnog zakona: „Svi zakoni u entitetima, kantonima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, kao i drugi odgovarajući propisi iz oblasti obrazovanja uskladit će se s odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od šest mjeseci po stupanju na snagu ovog zakona.“. Pošto je Okvirni zakon stupio na snagu 1. jula 2003. godine, svi zakoni na nivou entiteta Republika Srpska, 10 kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, trebali su biti usklađeni do 1. januara 2004. godine.

U januaru 2012. godine, Ministarstvo civilnih poslova je svim nadležnih ministarstava obrazovanja, kao i Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (u daljem tekstu: Agencija) uputilo listu pitanja o izvršenju Okvirnog zakona (Aneks I). U nastavku dajemo

¹ Do transformacije Ministarstva je došlo donošenjem Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/03)

pregled informacija o izvršenju Okvirnog zakona svih trinaest nadležnih ministarstava obrazovanja i Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, sa posebnim osvrtom na primjenu zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa (u daljem tekstu: zajedničke jezgre):

1.2.1. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Prema Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine obrazovna politika je u nadležnosti kantona (III, 4b) pa je i primjena principa i standarda predviđenih Okvirnim zakonom u nadležnosti kantonalnih obrazovnih vlasti. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je u 2011. godini po programu Poboljšanja uslova rada u odgojno-obrazovnim ustanovama izdvojilo 400.000 KM.

Članom 7. Okvirnog zakona određeno je da se jezici konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine upotrebljavaju u školama u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine i da svi učenici u školama izučavaju pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini. U skladu s tim, obaveza je kantonalnih obrazovnih vlasti da ispoštuju ovu zakonsku odredbu.

Pitanje statusa predmeta Vjeronauka, kao i mnoga druga pitanja koja se odnose na nastavni plan i program osnovne i srednje škole u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija BiH), prema navodima iz Ministarstva, nije riješeno na jedinstven način. I ovo pitanje je u nadležnosti kantonalnih obrazovnih vlasti koje regulišu njegov status.

Činjenicom da su u bh. nastavni plan i program „ugrađena“ zajednička jezgra stvorene su pretpostavke za poštivanje univerzalnih vrijednosti demokratskog društva, kao i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini. Iz Ministarstva navode kako je neophodno poduzeti još niz aktivnosti radi stvaranja zajedničkog obrazovnog okvira za svu djecu u Bosni i Hercegovini.

Kreiranje i provođenje upisne politike, pitanje priznavanja javnih isprava i profesionalnih kvalifikacija stečenih u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine u nadležnosti je kantonalnih ministarstava obrazovanja.

Realizacija obaveznog osnovnog devetogodišnjeg obrazovanja počela je u Bosni i Hercegovini 2004. godine, kako je predviđeno Okvirnim zakonom. Devetogodišnje osnovno obrazovanje, mada nije istovremeno uvedeno u svim kantonima, provodi se u cijeloj Federaciji BiH.

Prema tvrdnji ovog ministarstva, najveći problem predstavlja neujednačenost uslova za provedbu reformisanog osnovnog devetogodišnjeg obrazovanja.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke posljednjih nekoliko godina ulaže napore da, u okviru svojih mogućnosti, ispoštuje zakonsku odredbu prema kojoj je besplatno osnovno obrazovanje za svu djecu. U tom smislu utrošeno je 8 miliona KM za nabavku besplatnih udžbenika za osnovce u Federaciji BiH. Isto tako, ovo ministarstvo je u programu rada za 2012. godinu predvidjelo sufinansiranje kupovine udžbenika za učenike prvih razreda osnovne škole u iznosu od 450. 000 KM.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, je u okviru svojih nadležnosti, finansijski pomagalo uključivanje osoba s posebnim obrazovnim potrebama u sve vidove odgojno-

obrazovnog sistema, kako u redovne škole, tako i u specijalne odgojno-obrazovne ustanove. Sredstva kojima je Ministarstvo u 2011. godini podržalo razne programe po osnovu inkluzije iznose 140. 000 KM.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke uradilo je prilagođene programe za djecu sa posebnim potrebama uporedo sa Nastavnim planom i programom (u daljem tekstu: NPP) za devetogodišnje osnovno obrazovanje. Individualni programi za djecu sa posebnim potrebama izrađuju se u skladu sa stepenom oštećenja i kreiraju se na nivou škole.

Regulisanje oblasti obrazovanja odraslih, koje proizilazi iz Okvirnog zakona, inkorporirano je u kantonalnu legislativu koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje, jer nije donesen okvirni zakon o obrazovanju odraslih na nivou Bosne i Hercegovine.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je izdavač prvog Bosansko – romskog i Romsko – bosanskog rječnika autorice Hedine Tahirović – Sijerčić. Također, kontinuirano se podržavaju projekti vezani za afirmaciju i standardizaciju romskog jezika kao i za promovisanje romske kulture i tradicije, a u saradnji sa međunarodnim i domaćim partnerima učestvuje u realizaciji projekata koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovijesti.

Intenzivno se provode aktivnosti na prevenciji nasilja u porodici u okviru kojih je Ministarstvo educiralo savjetnike prosvjetno-pedagoških zavoda (u daljem tekstu: PPZ), nastavnike i roditelje o ovoj temi, a izdalo je i Priručnik o prevenciji nasilja u porodici koji je distribuiran u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Predstavnici ove institucije učestvovali su u izradi mnogih strateških dokumenata kao što su: Djeca u sukobu sa zakonom 2011-2013, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), Akcioni plan borbe protiv zloupotreba opojnih droga u Federaciji BiH 2011-2013.

Kako Okvirni zakon izričito zabranjuje djelovanje političkih stranaka, bilo je neophodno da ta odredba bude sadržana i u kantonalnim zakonima o osnovnom i/ili srednjem obrazovanju. Stav Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke je da oblast obrazovanja mora biti u potpunosti depolitizovana.

1.2.2. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona

Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju („Službeni glasnik USK“, broj: 5/04) u potpunosti je usklađen sa Okvirnim zakonom. Zakon o srednjoj školi („Službeni glasnik USK“, broj: 3/97) nije izmijenjen i nije usklađen, ali je članom 169. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju predviđeno da će se „do donošenja zakona o predškolstvu i zakona o srednjoj školi primjenjivati načela utvrđena ovim zakonom“.

Novi Zakon o srednjoj školi, usklađen sa Okvirnim zakonom i Okvirnim zakonom o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08), u proceduri je usvajanja u Skupštini Unsko-sanskog kantona.

Sa ciljem unapređenja poštivanja ljudskih prava, život u školama, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti, organizuje se poštivajući univerzalne vrijednosti demokratskog

društva i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini.

Nastava u osnovnim i srednjim školama na području Unsko-sanskog kantona se izvodi na bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku, odnosno na latiničnom i ćiriličnom pismu.

Vjeronauka se izučava u svim razredima osnovne i srednje škole kao fakultativan predmet, međutim, nakon što se učenici, odnosno njihovi roditelji opredijele za izučavanje vjeronauke, tada postaje obavezan predmet i ocjena ulazi u prosjek. Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju u članu 12. predviđa da će „učenici pohađati sate vjeronauke samo ako su u skladu sa njihovim i uvjerenjima njihovih roditelja“, odnosno da „Učenici koji ne žele pohađati vjeronauku neće ni na koji način biti dovedeni u nepovoljan položaj u odnosu na druge učenike“.

U školskoj 2010/11 godini je Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona realizovao seriju seminara na temu „Interkulturalizam“ na području oba entiteta u ukupno dvanaest ciljnih opština, na kojima su nastavnicima prezentovane nastavne metode kojima se promoviše i ističe kulturni pluralizam i načini interkulturalne komunikacije i dijaloga. Obuka nastavnika je predstavljala obrazovnu komponentu UNICEF-ovog (MDG F) projekta „Kultura za razvoj“. Tema promovisanja pozitivnosti multikulturalnog okruženja je u školama obrađena i kroz aktivnosti implementacije nastavne metodologije „Obrazovanje za mir“, koju Ministarstvo obrazovanja i Pedagoški zavod realizuju na inicijativu Međunarodnog instituta za mir – za područje Balkana sa sjedištem u Sarajevu.

Djeca i mladi sa posebnim obrazovnim potrebama stiču obrazovanje u redovnim školama, prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama. U školskoj 2010/11 godini na području Unsko-sanskog kantona nastavu u redovnim osnovnim i srednjim školama je pohađalo 518 učenika sa posebnim pobrazovnim potrebama – podatak govori o djeci koja imaju relevantnu dokumentaciju i koja identifikuje njihov status, kao i na osnovu subjektivne procjene nastavnika o pojedinim učenicima bez takve dokumentacije.

Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju definisao je da će : „Individualni program, prilagođen njihovim mogućnostima i sposobnostima, izraditi za svakog učenika, uz obavezno utvrđivanje defektološkog i logopedskog statusa“. Kategorije, postupak identifikacije, planiranje i način rada, profil, obuka i profesionalni razvoj stručnog kadra za rad sa djecom i mladima sa posebnim potrebama i druga pitanja iz ove oblasti uređena su Pravilnikom o odgoju i obrazovanju, praćenju i ocjenjivanju djece sa teškoćama u razvoju („Službeni glasnik USK“, broj: 4/10).

Nadalje, u školama ovog kantona poduzimaju se aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije. Trenutna aktuelnost u ovom području je izrada Protokola o postupanju škole u slučajevima nasilja, koji se nalazi u završnoj fazi pripreme, a treba da bude parafiran i od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, te Ministarstva zdravstva i socijalne zaštite. Primjena tog Pravilnika bi trebala da proizvede i dugoročni preventivni efekat putem konkretizacije preduzetih koraka i posljedica za takve slučajeve. Ranije pokretane aktivnosti su podrazumijevale saradnju djece, roditelja, lokalne zajednice i relevantnih institucija na prevenciji nasilja u školama.

U procesu uspostave i organizacije obaveznog obrazovnog sistema i procesa u Bosni i Hercegovini, nadležne obrazovne vlasti obavezne su osigurati uslove za nesmetano i slobodno kretanje roditelja, učenika i nastavnika, u smislu poštivanja njihovih prava na izbor prebivališta i zapošljavanje (član 11. Okvirnog zakona).

Zakonska regulativa Unsko-sanskog kantona nalaže da „Sve javne osnovne škole imaju upisno područje. Svi učenici (...) upisuju se u školu u upisnom području u kojem su nastanjeni“. Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, upisno područje se poštuje. Međutim, „Na zahtjev roditelja djeteta, Ministarstvo može, u iznimnim slučajevima, dijete izuzeti od pohađanja određene škole iz ovog člana, ako je to potrebno da bi se zaštitila prava djeteta i ako se nađe da je to u najboljem interesu djeteta“ (član 17. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju).

Član 13. stav 3. Okvirnog zakona i član 18. stav 3. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju dali su pravo učeniku na prelazak u drugi obrazovni program, u okviru iste struke, a vrijeme obrazovanja u prethodnom programu priznaje se za daljnji nastavak obrazovanja.

U narednom razredu učenik se može upisati i u drugi obrazovni program, iz druge struke, uz obavezu polaganja razlike predmeta, koju utvrđuje svojom odlukom Nastavničko vijeće, a najkasnije do 15. aprila tekuće školske godine.

Zakonska regulativa koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje definiše jednako priznavanje javnih isprava i profesionalnih kvalifikacija nastavnika na čitavom području Bosne i Hercegovine.

U Unsko-sanskom kantonu sa realizacijom devetogodišnjeg obrazovanja se započelo školske 2004/2005 godine. Problemi u realizaciji su isključivo finansijske prirode, opremljenosti škola i potrebi za kontinuiranom edukacijom nastavnog osoblja.

Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju je definisao: „Obrazovanje odraslih organizira se u određenim predmetima, te za njihov profesionalan i lični razvoj. Obrazovanje odraslih uključuje profesionalnu obuku, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i druge aktivnosti koje osiguravaju cjeloživotno učenje. Obrazovanje odraslih bit će detaljnije regulisano Pravilnikom o obrazovanju odraslih za osnovnu i opću srednju školu, koji donosi ministar/ministrica.“ Navedeni pravilnik još nije donesen, s tim da Prijedlog zakona o srednjoj školi, koji je u proceduri usvajanja, predviđa donošenje Zakona o obrazovanju odraslih Unsko-sanskog kantona.

Okvirnim zakonom su definisani vidovi autonomije škole u pogledu djelovanja političkih stranaka u školama (član 40.), zapošljavanja nastavnika, stručnog i drugog kadra, te slobode rada nastavnika (član 41.).

S tim u vezi, u član 56. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju se kaže da je „zabranjeno djelovanje političkih stranaka i njihovih podmladaka i korištenje školskog prostora u te svrhe“, a prema tvrdnji Ministarstva, nije bilo kršenja ove odredbe zakona, dok se u članu 57. navodi da: „škola uživa odgovarajući stepen autonomije (...) u pogledu zapošljavanja nastavnog, stručnog i drugog kadra, te slobode rada nastavnika“.

Nadležnosti, sastav, odgovornost školskih odbora regulisani su Zakonom o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju i pravilima svake škole. Školski odbor imenuje se i razrješava u skladu sa Zakonom o ministarskim i drugim vladinim imenovanjima Federacije BiH. Članovi školskog odbora imenuju se iz reda osoblja škole, osnivača škole, lokalne zajednice i roditelja.

Svaka škola ima obavezu pomoći roditeljima da osnuju vijeće roditelja škole. Način i procedura osnivanja i rada vijeća roditelja i škole utvrđuje se pravilima škole. Vijeće roditelja promoviše interese škole u zajednici na čijem se području nalazi škola, predstavlja stavove roditelja učenika u školskom odboru, informiše školski odbor o svojim stavovima, potiče angažman roditelja u radu škole, učestvuje u izradi i realizaciji odgovarajućih projekata kojim se unaprjeđuje obrazovni rad u školi.

Također, škola pomaže učenicima da osnuju vijeće učenika, čija je funkcija da promoviše interese škole u zajednici na čijem se području nalazi škola, potiče angažman učenika u radu škole, informiše školski odbor o svojim stavovima kad ocijeni da je to potrebno, ili po zahtjevu školskog odbora, po svakom pitanju koje se odnosi na rad i upravljanje školom.

1.2.3. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona

Prema tvrdnji Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona Zakon o osnovnom školstvu („Narodne novine Županije Posavske“, br. 3/04,4/04 i 8/08) i Zakon o srednjem školstvu („Narodne novine Županije Posavske“, br. 3/04,4/04,3/08, 8/08 i 4/11) u potpunosti su usklađeni s Okvirnim zakonom, odnosno principi i norme definisane Okvirnim zakonom u potpunosti su preuzeti.

U cilju unapređenja poštivanja ljudskih prava nastavne i vannastavne aktivnosti u školama organizuju se uz poštivanje univerzalnih vrijednosti demokratskog društva te toleranciju i uvažavanje specifičnosti nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. Škole utvrđuju i provode programe (kulturne priredbe i druge manifestacije) koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovjesti učenika i zaposlenika. Također se poduzimaju aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebu djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije. Ove aktivnosti se organizuju na školskom, općinskom i kantonalnom nivou, a u njih su uključeni nastavnici i pedagozi škola, Ministarstvo unutrašnjih poslova, domovi zdravlja, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, te Ministarstvo socijalne politike i zdravstva.

Nastava u osnovnim i srednjim školama u Posavskom kantonu organizuje se na hrvatskom jeziku. Od sedam osnovnih škola u dvije osnovne škole nastavu pored djece hrvatske nacionalnosti pohađaju i djeca bošnjačke nacionalnosti, stoga je na traženje roditelja bošnjaka u Osnovnoj školi Orašje u predmetnoj nastavi uveden bosanski jezik kao maternji za one učenike koji to žele.

Vjeronauka u osnovnim školama izučava se kao izborni predmet, a postaje obavezan za učenika ako se za isti izjasni roditelj. U srednjim školama vjeronauka je također izborni predmet, a osim izbora konfesije učenici u potpunosti mogu birati drugi nastavni predmet i to etiku.

Nadalje, obrazovanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama odvija se u inkluzivnim odjeljenjima, s tim da se u dvije osnovne škole za 21 učenika organizuje nastava u posebnim odjeljenjima. Za učenike u inkluzivnim odjeljenjima prave se djelomično prilagođeni programi za koje su zaduženi nastavnici, pedagog i defektolog.

U cilju poštivanja odredbi Okvirnog zakona koje se odnose na slobodu kretanja, prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, zakonska regulativa Posavskog kantona u potpunosti omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdate od strane verificiranih obrazovnih ustanova u Bosni i Hercegovini. Prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove priznaju se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine, a u radni odnos mogu se uključiti svi koji imaju nivo i profil inicijalnog obrazovanja propisan Pravilnikom o vrsti stručne spreme za rad u odgojno-obrazovnim ustanovama određenog nivoa (osnovno ili srednje obrazovanje).

U aktu Ministarstva navodeno je da se kod upisa učenika u potpunosti poštuje upisno područje za osnovne i srednje škole.

U Posavskom kantonu uvođenje devetogodišnjeg obrazovanja započelo je eksperimentalno u jednoj školi školske 2004/2005 godine, a potpuno uvođenje devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja u svim osnovnim školama započelo je školske 2006/2007 godine, bez posebnih poteškoća.

Iako je prema važećoj zakonskoj regulativi obavezno obrazovanje besplatno, u Posavskom kantonu učenici osnovnih i srednjih škola ne plaćaju školarinu niti prevoz. U dvije školske godine učenicima prvog razreda plaćene su knjige, ali prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, to nije praksa, osim ako nisu u pitanju učenici iz socijalno ugroženih porodica.

U zakonima o osnovnom i srednjem obrazovanju Posavskog kantona definisana je mogućnost obrazovanja odraslih. Ovu mogućnost u osnovnom obrazovanju koristio je veoma mali broj kandidata, dok je mogućnost za sticanje srednjoškolskog obrazovanja u periodu od 2003. godine do danas, koristilo njih 290.

Nadležnosti školskog odbora u osnovnim školama propisane su članom 81. Zakona o osnovnom školstvu, a on ima položaj i ovlasti organa upravljanja. Odgovoran je za utvrđivanje i izvršenje politike škole, generalno rukovođenje radom škole i djelotvornom upotrebom kadrovskih i materijalnih resursa. Pored toga, usvaja Godišnji program rada škole i Izvještaj o njegovom izvršenju, prati i usmjerava cjelokupan rad škole, odlučuje o korištenju finansijskih sredstava škole koje je škola stekla vlastitim prihodima, donacijama i sl., raspisuje konkurs za prijem u radni odnos, odlučuje o zasnivanju i prestanku radnog odnosa na prijedlog direktora škole, i dr. Nadležnosti školskog odbora u srednjoj školi su veoma slične nadležnostima u osnovnoj školi, a definisane su članom 46. Zakona o srednjem školstvu.

Sve osnovne i srednje škole imaju Vijeće roditelja kojeg čini po jedan izabrani predstavnik roditelja svakog odjeljenja u školi. Predstavnik odjeljenja bira se na roditeljskom sastanku odjeljenja. Način i procedura osnivanja vijeća roditelja te cjeloviti djelokrug njegovog rada utvrđuje se općim aktima škole. Ovo tijelo ima savjetodavnu ulogu u školi, a opće aktivnosti definisane zakonom su: promovisanje interesa škole u zajednici na čijem području se nalazi škola; predstavljanje stajališta roditelja Školskom odboru; podsticanje i podržavanje angažmana roditelja u radu škole; informisanje Školskog odbora o svojim stajalištima kada ocijeni da je to potrebno ili po zahtjevu Školskog odbora, o svakom pitanju koje se odnosi na rad i upravljanje školom i dr.

Sve osnovne škole imaju Vijeće učenika kojeg čini po jedan predstavnik učenika svakog odjeljenja u školi. Predstavnik odjeljenja bira se na času odjeljenjske zajednice. Način i procedura osnivanja Vijeća učenika, te djelokrug rada utvrđuje se općim aktima škole. Ovo

tijelo ima savjetodavnu ulogu. Opće aktivnosti Vijeća učenika definisane Zakonom su: promovisanje interesa škole u zajednici na čijem području se nalazi škola; predstavljanje stajališta učenika Školskom odboru; podsticanje i podržavanje angažmana učenika u radu škole; informisanje Školskog odbora o svojim stajalištima kada ocijeni da je to potrebno ili po zahtjevu Školskog odbora i dr.

1.2.4. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona

Skupština Tuzlanskog kantona usvojila je Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Tuzlanskog kantona“, br. 6/04, 7/05 i 17/11) i Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj: 17/11), a koji su usklađeni sa Okvirnim zakonom.

Iz nadležnog ministarstva navode da su svi principi i standardi predviđeni Okvirnim zakonom ugrađeni u zakone koji regulišu oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja na području Tuzlanskog kantona.

Nastavne i vannastavne aktivnosti u osnovnim i srednjim školama realizuju se na način da se poštuju univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosnih sistema, uvažavajući kulturne specifičnosti naroda i nacionalnih manjina.

U Tuzlanskom kantonu nastava se realizuje na službenim jezicima u Bosni i Hercegovini, a koriste se i ćirilica i latinica.

Nastava vjeronauke, odnosno kulture – historije religija, ima status izborno – obaveznog predmeta, u smislu da je obavezan predmet, a učenici imaju mogućnost izbora između tri vjeronauke (islamska, katolička i pravoslavna) i religijske kulture – historije religija.

Iz nadležnog ministarstva obrazovanja ističu da se poštuje upisno područje, osim u izuzetnim slučajevima, kada je to u najboljem interesu učenika, a ti izuzetni slučajevi čine ispod 2% ukupnog broja učenika.

Na području Tuzlanskog kantona važe sva svjedočanstva i diplome izdate od strane verifikovanih obrazovnih ustanova u Bosni i Hercegovini. Iz Ministarstva napominju da ne raspolažu tačnim brojem učenika koji su nastavili obrazovanje u obrazovnim ustanovama u njihovoj nadležnosti, ali svi učenici koji nastavljaju obrazovanje na području Tuzlanskog kantona nemaju smetnji prilikom uključjenja u obrazovni sistem i ne polažu dodatne predmete niti nastavne sadržaje da bi nastavili započeti program.

U skladu sa Zakonom o važnosti javnih isprava u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 23/04) na području Tuzlanskog kantona važe javne isprave stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine.

Prema navodima nadležne obrazovne vlasti, realizacija devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja na području Tuzlanskog kantona počela je školske 2004/2005 godine i nema problema u realizaciji.

U članu 16. stav. 5. Okvirnog zakona se kaže da je obavezno (osnovno) obrazovanje besplatno. Besplatno osnovno obrazovanje osigurava se svoj djeci.

Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju predviđeno je da osnivač po mogućnosti finansira nabavku školskih udžbenika, priručnika i prevoz učenika koji stanuju na udaljenosti većoj od četiri kilometra od najbliže škole. U školskoj 2011/2012 godini Ministarstvo sufinansira prevoz za sve učenike koji stanuju na udaljenosti većoj od 4 kilometra od najbliže škole, te udžbenike za jedan dio učenika Romske nacionalnosti.

Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju propisano je da je obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama od prioritarnog javnog interesa i sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema. U osnovnim školama u Tuzlanskom kantonu trenutno se obrazuje 749 učenika sa različitim teškoćama, dok srednje škole pohađa 206 učenika sa različitim teškoćama. Individualne i individualizirane programe za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama utvrđuje škola u saradnji sa roditeljima.

U skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju, obrazovanje i obuku odraslih mogu provoditi stručne i tehničke škole, škole za obrazovanje odraslih i ustanove za obrazovanje, smještaj i brigu o licima s teškoćama u fizičkom i psihičkom razvoju ako ispunjavaju prostorne, kadrovske i materijalne uslove propisane zakonom. Ministarstvo ne raspolaže tačnim podacima o licima koja su bila obuhvaćena nekim vidom obrazovanja odraslih od 2003. godine, ali raspolaže podacima da se u svim srednjim tehničkim i stručnim školama na području Tuzlanskog kantona obrazuju odrasli u vidu polaznika za različita zvanja i zanimanja.

Svi nastavni planovi i programi koji se primjenjuju na području Tuzlanskog kantona njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovijesti učenika i nastavnika. Osim toga, zakonska regulativa daje mogućnost prilagođavanja nastavnih planova i programa u skladu sa specifičnostima škola, učenika i slično, što se po potrebi i koristi na nivou škole.

Aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge i maloljetničke delinkvencije realizuju se u svim školama u Tuzlanskom kantonu, kroz različite vrste vannastavnih aktivnosti, sekcija i kroz program rada sa odjeljenskom zajednicom. Uglavnom su u realizaciju ovih aktivnosti uključeni učenici, nastavnici i roditelji, te ponekad i nevladin sektor putem različitih projekata.

Okvirnim zakonom su definisani vidovi autonomije škole u pogledu djelovanja političkih stranaka u školama (član 40.), zapošljavanja nastavnika, stručnog i drugog kadra, te slobode rada nastavnika (član 41.).

Zakoni u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja strogo zabranjuju djelovanje političkih partija u školama, a predviđene su i sankcije za kršenje ovih odredbi zakona. Do sada nije bilo kršenja ovih odredbi.

Osnovne i srednje škole imaju odgovarajući stepen autonomije u skladu sa važećim zakonima (Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju, Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju), a autonomija se naročito ogleda u poštivanju slobode i kreativnosti nastavnika i primjene novih metoda rada.

Prema trenutno važećim zakonima u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja školski odbor broji pet članova, od čega se tri člana imenuju kao predstavnici osnivača, jedan član se imenuje iz reda nastavnika i stručnih saradnika zaposlenih u školi, a jedan član se imenuje iz reda roditelja učenika koji nemaju status zaposlenika u toj školi. Članovi školskog odbora se imenuju na period od četiri godine.

Aktivnosti školskog odbora su sljedeće: utvrđuje potrebu za prijemom zaposlenika u radni odnos; utvrđuje prijedlog plana upisa učenika u prvi razred (za srednje škole); odlučuje o prestanku prava nastavnika, stručnih saradnika i saradnika na dalji odgojno – obrazovni rad; odlučuje o prigovorima na odluke direktora o prijemu u radni odnos; odlučuje o prigovorima zaposlenika na odluke direktora o pravima i obavezama iz radnog odnosa i dr..

Vijeća roditelja u osnovnim i srednjim školama u Tuzlanskom kantonu osnivaju se za svaku školsku godinu, osnivaju ga roditelji, a škola ima obavezu pomoći roditeljima u osnivanju vijeća roditelja. Roditelji učenika iz svakog odjeljenja biraju po jednog predstavnika u vijeće roditelja razreda. Vijeće roditelja razreda iz svakog razreda predlaže po dva predstavnika u vijeće roditelja škole. Aktivnosti vijeća roditelja su sljedeće: promoviše interese škole u zajednici u kojoj se škola nalazi; predstavlja stavove roditelja školskom odboru ili bilo kojoj drugoj zainteresovanoj strani; podržava aktivno učešće roditelja i zajednice u radu škole i dr.

U osnovnim i srednjim školama u Tuzlanskom kantonu učenici obrazuju vijeće učenika čija je funkcija da promoviše interese škole u zajednici na čijoj lokaciji se škola nalazi, podstiče angažman učenika u radu škole i informiše školski odbor o svojim stavovima kada ocijeni da je to potrebno, ili po zahtjevu školskog odbora, itd.

Svako odjeljenje bira po jednog predstavnika u vijeće učenika škole. Način i procedura osnivanja i rada vijeća učenika utvrđuje se općim aktima škole.

1.2.5. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona

U Zeničko-dobojskom kantonu oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja regulisana je Zakonom o osnovnoj školi („Službene novine Zeničko–dobojskog Kantona“, br. 5/04, 20/07 i 9/11) i Zakonom o srednjoj školi („Službene novine Zeničko–dobojskog Kantona“, br. 5/04, 20/07, 19/09 i 9/11). Prema tvrdnji nadležnog ministarstva, naprijed navedeni zakoni u potpunosti su usklađeni sa Okvirnim zakonom, te je osigurana primjena principa i standarda navedenih u istom.

Nastava u osnovnim i srednjim školama se realizuje na jezicima i pismima konstitutivnih naroda.

U osnovnim školama islamska vjeronauka se izučava kao obavezan predmet ako ga učenik i roditelj izaberu kao predmet koji žele učiti, dok su u srednjim školama Etika i Vjeronauka alternativni obavezni predmeti, dakle učenik bira jedan od predmeta koji tim izborom postaje obavezan predmet.

Upis u prvi razred se vrši prema Odluci Vlade o školskim područjima, koja se u praksi poštuje, izuzev nekih slučajeva koje nameće realnost (demografska kretanja, socijalno stanje učenika i sl.).

Sa realizacijom devetogodišnjeg obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu se započelo školske 2004/2005 godine. U aktu Ministarstva se navodi da se sistem devetogodišnjeg obrazovanja realizuje na cijelom području Kantona, s tim da se problemi ogledaju u činjenici da sve škole (npr. u Žepču) nisu istovremeno počele sa primjenom.

Odredba Okvirnog zakona iz člana 16. stav 5, po kojoj je obavezno obrazovanje besplatno i da se kao takvo osigurava svoj djeci, provodi se u okviru finansijskih mogućnosti Kantona, a uključuje: prevoz do 5 km udaljenosti od mjesta stanovanja učenika do škole, povremeno i besplatni udžbenici ugroženim kategorijama učenika, npr. Romima i sl.

U članu 19. Okvirnog zakona je rečeno da "Djeca i mladi s posebnim obrazovnim potrebama stižu obrazovanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama. Individualni program, prilagođen njihovim mogućnostima i sposobnostima, izradit će se za svakog učenika, uz obavezno određivanje defektološkog i logopedskog statusa".

Djeca i mladi sa ozbiljnim smetnjama i poteškoćama u razvoju mogu se djelimično ili u cjelini obrazovati u specijalnim odgojno-obrazovnim ustanovama, u slučajevima kad je nemoguće pružiti odgovarajuće obrazovanje u redovnim školama. U Zeničko-dobojskom kantonu djeca sa posebnim obrazovnim potrebama se obrazuju u školi za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju osoba sa poteškoćama u psiho-fizičkom razvoju, kao i u posebnim specijalnim odjeljenjima u osnovnim i srednjim školama, za koje se izrađuju individualni programi.

Nastavne i vannastavne aktivnosti su organizovane poštujući univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosti sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Zeničko-dobojskom kantonu.

Vlada Zeničko-dobojskog kantona je donijela Program prevencije maloljetničke delinkvencije koji utvrđuje procedure na nivou osnovnih i srednjih škola, koje se prate Godišnjim programom rada škole. U saradnji sa Kantonalnim Zavodom za borbu protiv bolesti ovisnosti realizuju se programi obuke nastavnika kojim se educiraju nastavnici, posebno srednjih škola, u borbi protiv zloupotrebe alkohola i droga. Također, u programu rada odjeljenjske zajednice realiziraju se teme iz navedenih područja. U ovim oblastima postoji saradnja i sa nevladinim sektorom.

Javne isprave o obrazovnim i profesionalnim kvalifikacijama nastavnika imaju jednaku važnost u Bosni i Hercegovini. (Član 14. stav 1. Okvirnog zakona)

Zakonska regulativa koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdale verifikovane obrazovne ustanove na cijelom području Bosne i Hercegovine.

Obavezno je polaganje utvrđene razlike predmeta pri nastavku započetog i nastavljenog programa obrazovanja.

U smislu poštivanja prava na izbor prebivališta i zapošljavanja, prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove pod nadležnošću Resornog ministarstva priznaju se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine.

Obrazovanje odraslih se odnosi na osobe koje nisu uključene u sistem redovnog osnovnog obrazovanja do 15-te godine života. Odlukom Vlade Zeničko-dobojskog kantona za svaku općinu se određuje po jedna škola za obrazovanje odraslih. Iako ne postoji posebna zakonska regulativa, obrazovanje odraslih u srednjim školama je omogućeno kroz vanredno školovanje i dokvalifikaciju zvanja/zanimanja.

Autonomija osnovnih i srednjih škola je definisana zakonskim i podzakonskim aktima koji su usklađeni sa Okvirnim zakonom.

Zakonska regulativa u osnovnom i srednjem obrazovanju usklađena je sa odredbama Okvirnog zakona po pitanju zabrane djelovanja političkih stranaka u školama.

Nadležnosti, odgovornosti, sastav i način izbora školskog odbora su definisani Pravilnikom o formiranju i radu školskog odbora („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“ broj: 02/08).

U osnovnim i srednjim školama se osnivaju vijeća roditelja i vijeća učenika, čiji su rad i uloga definisani pravilima škole.

1.2.6. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Bosansko-podrinjskog kantona Goražde

U skladu sa Okvirnim zakonom na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde 2004. godine usvojeni su Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakon o srednjoj školi („Službene novine BPK-a Goražde“, broj: 5/04). U 2011. godini usvojen je novi Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju usklađen sa novim pravnim propisima („Službene novine BPK-a Goražde“, broj:10/11). Navedeni zakoni su, prema informaciji nadležnog ministarstva, u potpunosti usklađeni sa Okvirnim zakonom i njima je osigurana potpuna primjena principa i standarda predviđenih Okvirnim zakonom.

U svim školama, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, upotrebljavaju se jezici konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine (bosanski, srpski i hrvatski). Svi učenici u školama izučavaju pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini. Osnovna škola osigurava kroz cjelokupan odgojno-obrazovni rad zastupljenost oba pisma (latinica i cirilica).

Učenici u Bosansko-podrinjskom kantonu pohađaju časove vjeronauke samo ako su u skladu s njihovim ubjeđenjem ili ubjeđenjima njihovih roditelja. Učenici koji ne žele pohađati vjeronauku nisu ni na koji način dovedeni u nepovoljan položaj u odnosu na druge učenike, a škola je obavezna za te učenike organizovati neku drugu nastavnu ili vannastavnu aktivnost u vrijeme trajanja nastave vjeronauke. Dakle, na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde vjeronauka je izborna-obavezujući predmet.

Nastava i vannastavne aktivnosti se organizuju u skladu sa univerzalnim vrijednostima društva. U cilju jednakog pristupa svim učenicima nadležno ministarstvo donijelo je Etički kodeks za nastavnike, stručne saradnike i saradnike u osnovnim i srednjim školama.

Prema navodima iz Ministarstva, skoro svi učenici upisani u osnovnu školu su ispoštovali upisno područje izuzev učenika kojima je Ministarstvo, cijeneći da je to u najboljem interesu djeteta, dalo saglasnost za upis u neku od drugih osnovnih škola.

Zakonska regulativa omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdale druge verifikovane ustanove sa područja Bosne i Hercegovine. Učenicima koji prelaze u drugi obrazovni sistem omogućen je nastavak školovanja na području Bosansko-podrinjskog kantona.

Sve javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine, izdate od strane ovlaštene, registrovane obrazovne ustanove, na području Bosansko-podrinjskog kantona su priznate i ne pravi se razlika prilikom zapošljavanja

nastavnika i drugog osoblja u školama. Nastavnici se primaju u radni odnos u skladu sa Zakonom o radu, zakonima o osnovnom i srednjem obrazovanju, pravilima škola, kriterijima za prijem u radni odnos nastavnika po osnovu Javnog konkursa.

Realizacija devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja na području Kantona započela je u školskoj 2004/2005 godini i bez problema se realizuje na cijelom području.

Na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde obrazovanje je besplatno za svu djecu kroz obezbijeđenje sljedećih elemenata: osnivač obezbjeđuje besplatan prevoz za sve učenike koji stanuju na udaljenosti većoj od 4 km, a tamo gdje nije obezbijeđena redovna autobusna linija učenicima se vrši novčana naknada; udžbenici se nabavljaju svake školske godine, međutim, svi učenici još uvijek nisu obezbijeđeni sa besplatnim udžbenicima koji se nakon korištenja vraćaju u školske biblioteke.

Djeca i mladi sa posebnim obrazovnim potrebama stižu obrazovanje u redovnim školama prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama. Individualni program izrađuje se za svakog učenika uz obavezno određivanje defektološkog i logopedskog statusa. Zadovoljavanje posebnim obrazovnih potreba odgovornost je redovnog osoblja škole. Kategorije, postupak identifikacije, planiranje i način rada, profil, obuka i profesionalni razvoj stručnog kadra za rad sa djecom i mladima sa posebnim potrebama i druga pitanja, uređen je Pravilnikom o odgoju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama u osnovnoj školi. Pravilnik je donijelo Ministarstvo. Osnovne i srednje škole trenutno pohađa 10 učenika sa posebnim obrazovnim potrebama.

Vlada Kantona određuje jednu redovnu osnovnu školu svake treće školske godine na području Kantona za osnovno obrazovanje odraslih. Srednje škole također organizuju obrazovanje odraslih kroz prekvalifikacije, dokvalifikacije i sl., a kroz vanredno polaganje u školama.

Škola ima odgovornost da, u vlastitoj i u sredini u kojoj djeluje doprinese stvaranju takve kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode svih građana, kako je utemeljeno Ustavom i ostalim međunarodnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava koje je potpisala BiH. Njegujući kulturu i poštujući različitosti Ministarstvo je podržalo nekoliko projekata koji imaju za cilj multikulturalnost i nenasilno rješavanje konflikata kroz edukacije, druženja, kampovanja i sl.

U školama se provode različite edukativne radionice po pitanju prevencije alkoholizma, narkomanije i maloljetničke delinkvencije u okviru odjeljenskih zajednica, putem roditeljskih sastanaka i vijeća učenika. Nekada to provode i NVO-e koje promovisu navedena pitanja. Vlada BPK-a Goražde formirala je radnu grupu za izradu Strategije za borbu protiv maloljetničke delinkvencije u školama, putem koje će se definisati mjere i odgovornosti pojedinih institucija po pitanju prevencije ovog problema.

Škola uživa odgovarajući stepen autonomije u skladu sa važećim propisima, a naročito u pogledu zapošljavanja nastavnog, stručnog i drugog kadra, te slobode rada nastavnika. Škola poštuje slobodu nastavnika da izvode nastavu na način koji smatraju odgovarajućim, pri čemu se treba voditi računa o standardima i održivosti postojećih i primjeni novih oblika i metoda u nastavnom procesu.

Zakoni u oblasti obrazovanja apsolutno zabranjuju djelovanje političkih stranaka u školama i korištenje školskog prostora u te svrhe.

Biranje školskih odbora definisano je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjem obrazovanju, gdje je također definisano koje su to nadležnosti, odgovornosti i

sastav Školskog odbora. Ministarstvo je donijelo i kriterije za imenovanje školskih odbora u osnovnim i srednjim školama.

Roditelji učenika koji pohađaju školu imaju pravo, a škola ima obavezu da ustanovi Vijeće roditelja, čije članove imenuju roditelji učenika. Među članovima Vijeća roditelja mogu biti roditelji učenika, nastavnici, školska administracija, učenici i zainteresovani članovi zajednice.

Detalji o načinu i procedurama rada Vijeća roditelja utvrđuju se općim aktima škole, kao i od strane svakog vijeća nezavisno. Opće aktivnosti Vijeća obuhvataju: promovisanje interesa škole u zajednici u kojoj se škola nalazi; zastupanje stajališta roditelja učenika u školskom odboru i drugim relevantnim tijelima; podržavanje aktivnog učestvovanja roditelja i zajednice u radu škole itd.

U osnovnoj školi se formira vijeće učenika s ciljem ostvarivanja neposredne saradnje sa organima škole, lokalnom zajednicom i nevladinim organizacijama. Osnovne funkcije vijeća učenika su: promovisanje interesa škole u zajednici na čijoj lokaciji se škola nalazi; predstavljanje stavova učenika školskom odboru škole; podsticanje angažmana učenika u radu škole i dr.

1.2.7. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona

Na osnovu našeg zahtjeva za dostavu informacije o izvršenju Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, od strane nadležnog ministarstva obaviješteni smo da je Vlada Srednjobosanskog kantona na sjednici, održanoj u oktobru 2009. godine usvojila Nacrt zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u Srednjobosanskom kantonu, koji je bio u proceduri na Saboru Srednjobosanskog kantona, te da je iz procedure povučen na doradu u mjesecu decembru 2011. godine.

Prema informaciji nadležne obrazovne vlasti, iako je Planom rada ovog Ministarstva predviđeno usvajanje navedenog zakona do 01.06.2012. godine, te izrada i dopuna Zakona o osnovnom školstvu i stavljanje u saborsku proceduru, navedene aktivnosti su prolongirane.

1.2.8. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja regulisana je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine HNK“, br. 2/00,4/04 i 5/04) i Zakonom o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju („Službene novine HNK“, br. 8/00,4/04, 5/04 i 8/06).

Izmjenama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine HNK“, broj: 2/00) i Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju („Službene novine HNK“, broj: 8/00) poduzete su mjere na usaglašavanju s principima i standardima utvrđenih Okvirnim zakonom.

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu ispoštovana je odredba Okvirnog zakona iz člana 16. stav 2, po kojoj su nadležne obrazovne vlasti i škole u Bosni i Hercegovini bile obavezne da najkasnije do juna 2004. godine stvore sve potrebne uslove za normalno otpočinjanje osnovne škole u trajanju od devet godina, s obzirom da se u ovom kantonu sa realizacijom devetogodišnjeg obrazovanja započelo školske 2004/2005. godine.

Odredbama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, propisano je kako je obavezno osnovno obrazovanje i odgoj besplatno za svu djecu, što podrazumijeva potpuno osiguravanje uslova za slobodan pristup i sudjelovanje učenika u odgoju i obrazovanju, te osiguranje pristupa učenika besplatnim udžbenicima, priručnicima i drugim didaktičkim materijalima s kojima škola raspolaže.

Navedenim Zakonom propisano je kako se u općinskim budžetima osiguravaju sredstva za prevoz učenika koji stanuju u naseljima udaljenim od škole četiri i više kilometara, prehranu i produženi boravak učenika, materijalne troškove i amortizaciju, tekuće održavanje prostorija te investicionu izgradnju.

Općinama koje iz vlastitog budžeta ne mogu osigurati sredstva za finansiranje zakonom utvrđenih potreba, Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona svojim mjerama osigurava sredstva koja se odnose na prevoz učenika koji pripadaju kategorijama prognanih, raseljenih i izbjeglih lica.

Škola svoju ulogu i obaveze ostvaruje u okruženju koje razvija podsticaj za sticanje znanja, koje poštuje i podržava individualnost svakog učenika, kao i njegov kulturni i nacionalni identitet, jezik i vjeroispovijest. Također, škola promoviše jednake šanse za sve svoje učenike, nastavnike i ostale uposlenike, uvažavajući i promovišući istovremeno i pravo na različitost među njima. U školama Hercegovačko-neretvanskog kantona se ne mogu upotrebljavati ili izlagati didaktički i drugi materijali, koji bi se opravdano mogli smatrati uvredljivim za jezik, kulturu i religiju učenika koji pripadaju bilo kojoj nacionalnoj, etničkoj grupi ili religiji.

U skladu sa odredbama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u Hercegovačko-neretvanskom kantonu upotrebljavaju se jezici konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine. Nastavnici i profesori nastavu u školi izvode na jednom od tri službena jezika u Bosni i Hercegovini u skladu sa Nastavnim planom i programom. Kada u školi ima učenika konstitutivnih naroda kojima službeni jezik na kojem se nastava izvodi nije njihov maternji jezik, škola tim učenicima osigurava nastavu s programom i udžbenicima na maternjem jeziku, zavisno od broja učenika.

Član 34a. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i član 9a. Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju propisuju promovisanje i širenje vjerskih prava i sloboda, toleranciju i dijalog, te omogućuju zakonom priznatim crkvama i vjerskim zajednicama u Bosni i Hercegovini održavanje redovne nastave vjeronauke u osnovnim i srednjim školama u skladu sa njihovim učenjem i tradicijama. Pri upisu učenika u osnovnu školu roditelj ili staratelj biraju vjeronauku za svoje dijete, a oni koji to ne žele mogu svoje dijete izuzeti od pohađanja vjeronauke. Pri upisu učenika u srednju školu učenici i njihovi roditelji biraju vjeronauku u školi, a oni koji to ne žele mogu izuzeti dijete od pohađanja vjeronauke poštujući načelo slobode savjesti i izbora vjeronauke.

Strategije i programi koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovijesti učenika i zaposlenika provode se održavanjem okruglih stolova, seminara, aktiva direktora i putem drugih aktivnosti.

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama zakonima je regulisan širok spektar prava u smislu antidiskriminacije u odnosu na ostale učenike, na način da je za takvu djecu osigurano školovanje shodno njihovim individualnim

potrebama koje se prilagođavaju njihovim mogućnostima i sposobnostima. Individualni programi izrađuju se za svakog učenika uz obavezno određivanje defektološkog i logopedskog statusa. Konkursom u prvi razred srednje škole propisano je pravo upisa učenika sa posebnim potrebama u srednje škole. Ministarstvo ne raspolaže sa bazom podataka o broju djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

U procesu uspostave i organizacije obaveznog obrazovnog sistema i procesa u Bosni i Hercegovini, nadležne obrazovne vlasti obavezne su osigurati uslove za nesmetano i slobodno kretanje roditelja i učenika, u smislu poštivanja njihovih prava na izbor prebivališta, s tim u vezi, sve javne škole na području Hercegovačko-neretvanskog kantona imaju upisno područje. Upisno područje određuje osnivač, poštujući pri tom načelo da učenik pohađa najbližu osnovnu školu (član 22a. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju).

Obrazovne isprave, izdane od neke verifikovane osnovne škole na području Bosne i Hercegovine, imaju jednaku pravnu važnost i osiguravaju pravo učeniku nastavak školovanja, bez ikakvog uslovljavanja, u osnovnoj školi koja je najbliža u odnosu na njegovo mjesto prebivališta ili boravišta. Svjedodžbe ili diplome srednjih škola koje su stečene po važećim propisima, nastavnim planovima i programima i izdate od verifikovane odgojno-obrazovne ustanove imaju jednaku pravnu vrijednost na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. U Hercegovačko-neretvanskom kantonu učenik prelazi iz jedne u drugu školu na osnovu svjedodžbe-prevodnice, na zahtjev roditelja, odnosno staratelja, a odluku donosi nastavničko vijeće škole.

Poštujući pravo svakog nastavnika na izbor prebivališta i zaposlenja, prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove priznaju se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine.

Obrazovanje odraslih u Hercegovačko-neretvanskom kantonu uređeno je zakonskim propisima: Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjoškolskom obrazovanju, koji sadrže posebna poglavlja kojima se uređuje obrazovanje odraslih, te pravilnicima koji kao provedbeni propisi regulišu obrazovanje odraslih: Pravilnik o osnovnom obrazovanju odraslih osoba („Službene novine HNK“, broj 2/04) i Pravilnik o polaganju ispita u srednjim školama za polaznike („Službene novine HNK“, broj 1/05).

U osnovnim i srednjim školama osnivaju se vijeća roditelja i učenika čiji je zadatak participirati u radu i unapređenju rada škole i njenom promovisanju. Način, postupak izbora, rad, te broj članova vijeća detaljnije se uređuje općim aktima škole.

1.2.9. Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke

Zakon o osnovnom školstvu i Zakon o srednjem školstvu usvojeni su 2004. godine, i objavljeni u Narodnim novinam Županije Zapadnohercegovačke, broj 6/04.

Iako od strane nadležne obrazovne vlasti nismo dobili informaciju u kojem stepenu su njihovi zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju usklađeni sa Okvirmim zakonom, istakli su da

primjenjuju i poštuju principe i norme utvrđenih ovim zakonom, kao i osiguravanje obrazovanja pod jednakim uslovima za sve učenike.

U osnovnim i srednjim školama, pod nadležnošću ovog Ministarstva, nastava se realizuje na hrvatskom jeziku uz izučavanje oba pisma.

Život u školi, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti, organizuje se poštujući univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini. Vjeronauka u osnovnim i srednjim školama se izučava kao izborni predmet.

U skladu sa odredbama Okvirnog zakona iz člana 12. stav 1. sve javne osnovne škole imaju upisno područje, tj. svi učenici u dobi obaveznog pohađanja nastave upisuju se u školu u upisnom području u kojem su nastanjeni.

Poštujući pravo slobode kretanja, zakonska regulativa koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdale verifikovane obrazovne ustanove na čitavom području Bosne i Hercegovine, a prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove, priznaju se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine.

Sa realizacijom devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja na čitavom području u nadležnosti ovog ministarstva počelo se školske 2009/2010. Međutim, najčešći problemi sa kojima se suočavaju u realizaciji devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja su: prostor, didaktička pomagala, nedovoljna stručna osposobljenost kadra, nedostatak finansijskih sredstava itd.

Odredba Okvirnog zakona po kojoj je besplatno osnovno obrazovanje za svu djecu, prema navodima Ministarstva, uključuje troškove prevoz (u četiri općine), odnosno participaciju u troškovima prevoza (dvije općine). Socijalno ugroženoj kategoriji djece je sve osigurano osim ishrane u toku nastave.

Po pitanju obrazovanja djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama Ministarstvo je donijelo Nastavni plan i program za učenike s poteškoćama u razvoju, dok individualne programe u osnovnim školama rade učitelji.

Oblast obrazovanja odraslih definisana je Zakonom o osnovnom školstvu i Zakonom o srednjem školstvu.

Aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije realizuju se na nivou škole, općine i Kantona.

Zakonska regulativa o osnovnom i srednjem obrazovanja usklađena je sa Okvirnim zakonom po pitanju odredbi iz člana 40. tj. da je u školama zabranjeno djelovanje političkih stranaka.

Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti u potpunosti su ispoštovane odredbe člana 41. Okvirnog zakona po pitanju školske autonomije, kao i član 51., koji propisuje odredbe u vezi sa školskim odborom.

U osnovnim i srednjim školama ovog kantona osnivaju se kako vijeća roditelja, tako i vijeća učenika, s tim da se procedura izbora, rada i osnivanja istih utvrđuje Statutom škole.

1.2.10. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo

Nakon donošenja Okvirnog zakona, koji je stupio na snagu 01. jula 2003. godine, Kanton Sarajevo je pristupio aktivnostima koje su proistekle kao obaveza iz člana 59. navedenog zakona, a koje se odnose na usklađivanje kantonalnih zakona za segmente osnovnog i srednjeg obrazovanja.

S tim u vezi, Skupština Kantona Sarajevo je, nakon provedenih procedura, donijela:

1. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04 od 22.04.2004. godine), a nakon toga i tri izmjene i dopune („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 21/06, 26/08 i 31/11). Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti navedeni zakoni usklađeni su sa Okvirnim zakonom.

2. Zakon o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04 od 22.04.2004. godine), također usklađen sa Okvirnim zakonom.

Kako je u međuvremenu donesen i Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini, koji je stupio na snagu 05. avgusta 2008. godine, nastala je obaveza kantonalnih vlasti da svoje zakone o srednjem obrazovanju usklade sa tim zakonom (član 24. navedenog zakona). U tom smislu Skupština Kantona Sarajevo je, nakon provedenih propisanih procedura, donijela novi Zakon o srednjem obrazovanju koji je usklađen sa spomenuta dva okvirna zakona („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/10). Kanton Sarajevo se opredijelio za jedinstven Zakon o srednjem obrazovanju, kojim se regulišu sva uobičajena pitanja iz oblasti opšteg srednjeg obrazovanja, stručnog obrazovanja i obuke, specijalnog obrazovanja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, kao i obrazovanja odraslih. Međutim, nakon svojevrsnog testiranja primjene ovog zakona zaključeno je da se ipak izradi poseban zakon o obrazovanju odraslih, što je programom rada Vlade i Skupštine Kantona Sarajevo planirano u ovoj godini.

Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju u potpunosti su usklađeni sa navedenim okvirnim zakonima, svakako uzimajući u obzir potrebu ugrađivanja lokalnih značajki, koje su navedene i u Okvirnom zakonu.

Principi i standardi predviđeni Okvirnim zakonom ugrađeni su u zakone o osnovnom i srednjem obrazovanju u Kantonu Sarajevo, koji se i provode u osnovnim i srednjim školama ovog kantona. Najkraće rečeno, osnovno i srednje obrazovanje u Kantonu Sarajevu zasniva se na sljedećim principima: Jednako pravo na kvalitetno obavezno obrazovanje; uvažavanje individualnih razlika i jednakih obrazovnih mogućnosti; naučna i etička utemeljenost; afirmacija ljudskih prava i demokratskih vrijednosti; cjeloživotno učenje; razvoj cjelovite ličnosti; razvijanje životnih kompetencija; partnerstvo svih sudionika u procesu učenja i poučavanja i profesionalna autonomija i odgovornost.

Prema odredbama člana 7. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevo nastava u školi izvodi se na jezicima konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine, tj. bosanskom, hrvatskom ili srpskom. Koriste se oba pisma Bosne i Hercegovine (latinica i ćirilica), a u zavisnosti od potreba učenika u upotrebi je i znakovno pismo. Ne može se vršiti diskriminacija učenika pri prijemu, učešću u aktivnostima škole ili u bilo kojoj drugoj odluci

vezano za tog učenika na osnovu toga što u školi, u usmenom ili pismenom izražavanju, koristi bilo koji od zvaničnih jezika Bosne i Hercegovine.

Također, ne može se vršiti diskriminacija nastavnika ili nekog drugog zaposlenog pri izboru, uslovima zaposlenja, napredovanju ili u bilo kojoj drugoj odluci vezano za tu osobu na osnovu toga što u školi, u usmenom ili pismenom izražavanju, koristi bilo koji od zvaničnih jezika Bosne i Hercegovine.

U cilju izbjegavanja segregacije, obilježavanja i sl. u Kantonu Sarajevo za određen razred u kome su djeca pripadnici različitih konfesija, pa time i maternjeg jezika, nastava se izvodi u prisustvu svih u isto vrijeme, uz uputu nastavnicima da uvažavaju i objašnjavaju jezičke razlike u sklopu gradiva iz svih nastavnih predmeta. Učenik ima pravo zahtijevati da mu se u svjedočanstvo i druge isprave kao maternji jezik upiše onaj koji učenik ili njegov roditelj izabere. Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, ovakav način izvođenja nastave i izbora jezika u osnovnim i srednjim školama pokazao se funkcionalnim.

Sa ciljem unapređenje poštivanja ljudskih prava život u školama u Kantonu Sarajevo, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti organizuje se poštivajući univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini.

U posljednje vrijeme u Kantonu Sarajevu velika pažnja se posvećivala pitanju izučavanja predmeta vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi, odnosno pokušavo se pronaći najbolji model. Prvobitna zakonska odredba koja se odnosila na uređenje pitanja izučavanja vjeronauke preuzeta je iz Okvirnog zakona, tako da do početka 2011/2012 školske godine predmet vjeronauka nije bio obavezan predmet, i prema navodima Ministarstva za izučavanje ovog predmeta izjašnjavalo se 80% osnovnoškolaca i 30% srednjoškolaca.

Međutim, svi učenici završnih razreda osnovne škole su bili obavezni pohađati nastavu predmeta Historija religija, a učenici završnih razreda srednjih škola nastavu predmeta Kultura religija, kroz koje su se, između ostalog, upoznavali sa svim relevantnim činjenicama nastanka i razvoja religija, tradicija, kultura.

U ovoj školskoj godini je bilo ponuđeno drugo rješenje, tako da su učenici mogli birati jednu od tri opcije: 1) da izučavaju nastavni predmet vjeronauka; 2) da izučavaju nastavni predmet Društvo, kultura, religija, s tim da ranije sponeti predmeti Historija religija (osnovna škola) i Kultura religija (srednja škola) iz obaveznih prešli u izborne predmete ili 3) ili da se ne izučavaju ni jedan od prethodna dva ponuđena predmet.

Donošenjem Izmjena i dopuna Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju pitanje vjeronauke i alternativnog predmeta riješeno je na sljedeći način:

Škola je dužna osigurati uvjete da učenici pohađaju nastavni predmet vjeronauka, a onim učenicima koji vjeronauku ne pohađaju škola će omogućiti pohađanje drugog srodnog nastavnog predmeta o etici i /ili religiji, a čiji nastavni plan i program donosi Ministarstvo. Kako vjeronauka, tako i srodni predmet imaju status izbornog predmeta i ulaze u opći prosjek ocjena.

Učenici se, uz saglasnost roditelja, na početku školske godine opredjeljuju za pohađanje jednog od navedenih nastavnih predmeta, uz mogućnost promjene opredjeljenja na početku svake školske godine.

Ova odrednica, ukoliko Ustavni sud ne odluči drugačije, jer je pokrenuto postojanje ustavnosti ovog člana, će se u osnovnim školama početi primjenjivati od sljedeće školske

godine, dok je u srednjim školama i dalje na snazi odluka da se učenik može opredjeliti za jednu od tri opcije koje su prethodno navedene.

Članom 48. Zakona o srednjem obrazovanju u Kantonu Sarajevo definisana je izrada akcionih planova za suzbijanje maloljetničke delinkvencije, kojim škole u svojim godišnjim programima rada planiraju aktivnosti, s ciljem prevencije delinkvencije, kroz razvijanje partnerskih odnosa između škole, roditelja, učenika i lokalne zajednice. Ministarstvo je stanovišta da rad na prevenciji delikvencije kod učenika osnovne i srednje škole u narednom priodu treba biti inteziviran u smislu dodatnog angažovanja različitih subjekata/institucija u čijem je djelokrugu rada ova problematika. Isto tako, saradnja sa različitim nevladinim organizacijama, kao i institucijama u čijoj se nadležnosti nalazi ova problematika, predstavlja jedan od važnih segmenata rada, kojem Ministratsvo posvjećuje posebnu pažnju. Naime, realizovanje različitih projekata, radionica, okruglih stolova, te edukacija učenika, nastavnika, roditelja, kao i ostalih učesnika u odgojno-obrazovnom procesu je važan činilac unapređenja trenutnih stanja u ovoj oblasti, a Ministarstvo kroz programe finansiranja različitih projekata iz oblasti odgoja i obrazovanja učenika svake godine izdvaja značajna novčana sredstva za ovu namjenu.

Upis učenika u osnovne škole regulisan je na sličan način kao i u članu 12. Okvirnog zakona. Sve škole imaju određena školska područja i obavezne su primiti djecu sa utvrđenog područja. Roditelj ima pravo, na lični zahtjev, upisati svoje dijete i u školu koja je izvan školskog područja u kojem dijete stanuje, uz obavezu da o tome obavijesti matičnu školu, kako protiv njega ne bi bio pokrenut ogovarajući postupak zbog neupisivanja djeteta u školu. Prema podacima Ministarstva, oko 15% učenika, posebno nižih razreda pohađa školu izvan školskog područja. Najčešći razlog zbog kojih roditelji upisuju djecu izvan školskog područja je to što matična škola nema organizovan produženi boravak. Ministarstvo cijeni ove slučajeve kao opravdane, ali ipak preporučuje organizovanje produženog boravka svim školama koje imaju uslove za to, sve sa ciljem kako bi bilo što manje učenika koji pohađaju školu izvan školskog područja u odnosu na mjesto prebivališta.

Diplome koje su izdale verificirane obrazovne ustanove iz oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja na čitavnom području Bosne i Hercegovine, u Kantonu Sarajevo imaju isti status kao i odgovarajući dokumenti koje izdaju obrazovne ustanove Kantona Sarajevo. U aktu Ministarstva se navodi da su od donošenja Okvirnog zakona imali slučajeve djece koja su nastavila obrazovanje u toku jedne školske godine u obrazovnoj ustanovi u Kantonu Sarajevo, nakon započetog obrazovanja u obrazovnim ustanovama u drugom kantonu ili Republici Srpskoj. Prema propisima kantona ova djeca nisu imala obavezu polaganja dodatnih predmeta ili pak određenih sadržaja da bi nastavila započeti program iako su se ponekad programi iz drugih sredina razlikovali u manjoj ili većoj mjeri. Sa ovom djecom se radila dopunska i dodatna nastava kako bi se uspješno uključila u nastavak obrazovanja.

Prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove pod nadležnošću ovog ministarstva priznaju se odgovarajuće javne isprave stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine, bez dodatnih ekvivalencija, ukoliko zadovoljavaju uslove koji se odnose na propisani profil i stručnu spremu nastavnika, saradnika i ostalih uposlenika.

Program devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u svim školama na području Kantona Sarajevo započeo je 2004. godine i prva generacija „devetogodišnjaka“ se ove školske godine (2011/2012) nalazi u VIII razredu. U koncepciji, nastavnom planu i programu, kao i u Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju, za devetogodišnjake se predviđa eksterna matura, koja će

se realizovati na kraju devetog razreda po posebnom programu čija je izrada u toku. Rezultati eksterne mature će „zamijeniti“ dosadašnje prijemne ispite koji su predviđeni pri upisu u srednje škole.

Osnovno obrazovanje u Kantonu Sarajevo, kao obavezan segment obrazovanja, je besplatno u pogledu direktnih troškova obrazovanja, iz Budžeta se finansiraju prateći troškovi obrazovanja (troškovi nastave, grijanja, električne energije, voda, režijski troškovi ..).

Učenici koji stanuju na udaljenosti od škole većoj od dva kilometra imaju besplatan prijevoz od škole i nazad. Svi učenici prvih razreda imaju besplatan set osnovnih udžbenika (radnih udžbenika koje nisu obavezni vraćati). Svi učenici osnovne škole iz porodica u stanju socijalne potrebe, romskih porodica, porodica u kojima se školuje troje i više djece, kao i djeca šehida i palih boraca također imaju besplatne udžbenike. Kako se program nabavke udžbenika za djecu u osnovnim školama u Kantonu Sarajevo realizuje po principu vraćanja udžbenika u školske biblioteke, pristup besplatnim udžbenicima u ovom momentu ima oko 75% učenika osnovnih škola. Besplatnu ušinu imaju sva djeca koja su iz porodica u stanju socijalne potrebe, a na osnovu donacija i značajan broj druge djece.

Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjem obrazovanju u Kantonu Sarajevo je jasno precizirano da se učenici sa posebnim obrazovnim potrebama, pod određenim uslovima, mogu uključiti u redovno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje po principu inkluzivnog obrazovanja. U svom aktu nadležno ministarstvo ističe da se od donošenja Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju na području Kantona Sarajevo u odgovjno-obrazovnim ustanovama primjenjuje inkluzivno obrazovanje.

Učenici sa posebnim obrazovnim potrebama, koji se školuju u redovnim srednjim školama po principu inkluzivnog obrazovanja, obrazuju se u skladu sa važećim usmjerenjima za redovne srednje škole, s obzirom da u Kantonu Sarajevo ne postoje posebna usmjerenja za učenike u inkluzivnom obrazovanju. U cilju socijalizacije učenika s posebnim obrazovnim potrebama, ovi učenici se nalaze u odjeljenjima sa ostalim učenicima, te ne postoji odvajanje ovih učenika ni u kojem pogledu. Prema navodima nadležnog ministarstva, učenici sa posebnim obrazovnim potrebama prihvaćeni su od strane ostale djece u odjeljenjima, a razvijanje empatije kod ostalih učenika i njihovih roditelja, predstavlja jedan od ključnih faktora uspješnog primjenjivanja inkluzivnog obrazovanja. Nastava se uglavnom izvodi po individualno prilagođenom programu za ove učenike, a nastavni plan je nepromijenjen i važi kao i za ostale učenike. Jedno od strateških opredjeljenja ovog ministarstva je stalna edukacija nastavnika u vezi sa navedenom predmetno problematikom, kao i menadžment škola, roditelja i svih učenika, s ciljem unapređenja trenutnog stanja u ovoj oblasti.

U Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo se trenutno provode aktivnosti na izradi pravilnika kojim će se dodatno regulisati pitanja iz ove oblasti, kao što su npr. izrada individualno prilagođenih programa, sticanje odgovarajućih zvanja, način ocjenjivanja, vođenje pedagoške dokumentacije i evidencije i sl.

Prema podacima dobijenim nakon provedene ankete u osnovnim i srednjim školama, Ministarstvo je došlo do podataka da je u ovoj školskoj godini ukupan broj djece sa posebnim potrebama 1462, od čega 1158 djece pohađa osnovnu, a 242 djece srednju školu. Ovi podaci su promjenjivi, odnosno mijenjaju se iz godine u godinu.

Obrazovanje odraslih u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja je regulisano sistemskim zakonima u Kantonu Sarajevo, dakle ne postoji poseban zakon o obrazovanju odraslih.

Pravo na obrazovanje odraslih imaju sve osnovne škole, kao i sve srednje škole u okviru zanimanja za koja su verifikovana. Posebna pažnja je posvećena prekvalifikaciji odraslih u skladu sa potrebama tržišta rada. Prema podacima Ministarstva, osnovnu školu godišnje završi oko 50 odraslih, a u srednjim školama se po principu završavanja ukupne srednje škole ili prekvalifikacije pojavljuje oko 3.500 odraslih koji obrazovanje završavaju vandredno uz obaveznu instruktivnu nastavu, koja je propisana na nivou najmanje 30% od ukupnog fonda časova predviđenih za taj razred. U programu rada Skupštine i Vlade Kantona Sarajevo, a time i ovog Ministarstva, u ovoj godini je planirano donošenje posebnog zakona o obrazovanju odraslih.

Po pitanju školske autonomije, Ministarstvo ističe da osnovna škola ima samostalnost u pedagoškom radu, te autonomiju u okviru zakonskih i podzakonskih akata, da osmišljava, predlaže i realizuje obrazovne sadržaje vodeći računa o standardima i održivosti postojećih i primjeni novih oblika i metoda rada u nastavnom procesu.

U osnovnim i srednjim školama zabranjeno je političko organizovanje i djelovanje pojedinaca i političkih partija. Organizovanje i realizovanje izbornog procesa od strane nadležnog tijela u sklopu općih i lokalnih izbora je dozvoljeno u prostorijama škole samo u vrijeme kada se u školi ne realizuje nastava. Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti nije bilo kršenja ovih odredbi.

Podršku pri ostvarivanju profesionalnih standarda u izvođenju nastave, nastavnicima pružaju stručne službe ministarstva (Prosvjetno-pedagoški zavod), kao i nastavnički fakulteti putem odgovarajućih stručnih seminara.

Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju definisan je sastav, broj članova, kao i način imenovanja školskog odbora osnovnih škola.

Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo je regulisano pitanje osnivanja, nadležnosti i funkcionisanja rada vijeća roditelja. Svake školske godine se bira Vijeće roditelja škole, s tim da po jedan predstvanik roditelja iz svakog odjeljenja bude biran u Vijeće roditelja škole. Poslovníkom o radu je regulisano funkcionisanje i rad Vijeća roditelja, a važećim zakonima su određene nadležnosti Vijeća roditelja. Na inicijativu Ministarstva, na području Kantona Sarajevo djeluje jedinstveno Udruženje vijeća roditelja osnovnih i srednjih škola, u čijoj se nadležnosti, između ostalog, nalazi unapređenje rada škola, izmjene nastavnih planova i programa, intenziviranje saradnje roditelja i škole, veće učešće roditelja u životu i radu škole, i sl.

Vijeće učenika u osnovnim i srednjim školama, način rada i procedura osnivanja, te uloga vijeća učenika regulisana je Zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u skladu sa članom 54. Okvirnog zakona. Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, vijeća učenika su osnovana u svim školama i uz početne poteškoće ipak imaju onu ulogu koja im je zakonom data.

1.2.11. Ministarstvo znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10

Zakon o osnovnom školstvu („Narodne novine Hercegbosanske županije“, br. 12/04 i 12/08) i Zakon o srednjem školstvu („Narodne novine Hercegbosanske županije“, br. 12/04 i 12/08) usvojeni su 2004. godine, a određene izmjene i dopune 2008 godine.

Prema tvrdnji resornog ministarstva navedeni zakoni usklađeni su sa Okvirnim zakonom.

Principi i norme utvrđeni Okvirnim zakonom sastavni su dio Zakona o osnovnom školstvu i Zakona o srednjem školstvu, a obrazovanje je osigurano pod jednakim uslovima za svu djecu.

Nastava u osnovnim i srednjim školama na području Kantona 10 izvodi se na jezicima i pismima konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini.

Život u školama Kantona 10, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti, organizuje se poštivajući univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini. Pri upisu učenika u osnovnu školu, roditelji ili skrbnici mogu svoju djecu izuzeti od pohađanja vjeronauke, poštujući načelo slobode savjesti i vjere. Za učenike čiji su roditelji, odnosno staratelji izabrali vjeronauku, nastava tog predmeta postaje obavezana do kraja osnovnog obrazovanja, osim ako roditelj ili staratelj na početku školske godine zatraži prestanak pohađanja nastave vjeronauke.

Prema Okvirnom zakonu, u procesu uspostave i organizacije obaveznog obrazovnog sistema i procesa u Bosni i Hercegovini, nadležne obrazovne vlasti obavezne su osigurati uslove za nesmetano i slobodno kretanje roditelja, učenika i nastavnika, u smislu poštivanja njihovih prava na izbor prebivališta i zapošljavanja, a sve u cilju poštivanja jednog od načela u obrazovanju, tj. slobode kretanja.

Prema tvrdnji Ministarstva znanosti, obrazovanja, kulture i športa na području Kantona 10 upis u prve razrede vrše općinske službe za pitanje obrazovanja i poštuju se upisna područja.

Zakonska regulativa ovog kantona koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdale verificirane obrazovne ustanove na čitavom području Bosne i Hercegovine.

U skladu sa odredbama člana 14. Okvirnog zakona, prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove pod nadležnošću Ministarstva znanosti, obrazovanja, kulture i športa Kantona 10 priznaju se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine.

Devetogodišnje osnovno obrazovanje uvedeno je u školskoj 2006/2007 godini i realizuje se na području cijelog Kantona. Poteškoće sa kojima se suočavaju su neracionalna školska mreža i nedovoljna opremljenost škola.

Odredbom Okvirnog zakona po kojoj je besplatno osnovno obrazovanje za svu djecu, na području ovog kantona obuhvaćeni su besplatni udžbenici samo za djecu socijalno ugroženih kategorija, kao i besplatan prijevoz za svu djecu.

Prava djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama definisana su Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju („Narodne novine HBŽ“, broj 7/05). Za potrebe obrazovanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama izrađuju se individualni programi, a za njihovu izradu zaduženi su učitelji i predmetni nastavnici u saradnji sa stručnim timom (defektolog, logoped, psiholog i pedagog).

Programe koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovjesti učenika i zaposlenika utvrđuju se i provode u okviru nastavnih planova i programa pojedinih nastavnih predmeta.

Aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije realizuju se na časovima razredne zajednice, organizuju se predavanja na određene teme, a u njih su uključeni nastavnici-razrednici, liječnici, psiholozi i sl.

U skladu sa odredbama Okvirnog zakona iz člana 40. u školama Kantona 10 zabranjeno je djelovanje političkih stranaka, a nadležnoj obrazovnoj vlasti nije poznato da je bilo krešenja ove odredbe.

Škole pod nadležnošću ovog ministarstva uživaju odgovarajući stepen autonomije u skladu sa važećim propisima, a naročito u pogledu zapošljavanja nastavnog, stručnog i drugog kadra, te slobode rada nastavnika.

Upravljanje obrazovnim sistemom u školi povjereno je školskim organima i tijelima, tj. školskom odboru, direktoru škole, vijeću roditelja, vijeću učenika. Školski odbor ima položaj i ovlaštenje organa upravljanja, članovi školskog odbora biraju se iz reda nastavnika i stručnih saradnika, roditelja i osnivača. Sastav školskog odbora mora odražavati nacionalni sastav zajednice u kojoj škola djeluje. Članove imenuje i razrješava osnivač.

Vijeća roditelja u osnovnim i srednjim školama se osnivaju, članove biraju roditelji učenika. Uloga vijeća roditelja je da promoviše interese škole u zajednici na čijem području se škola nalazi, predstavlja stavove roditelja učenika školskom odboru, potiče angažovanje roditelja u radu škole i sl.

Vijeća učenika osnivaju se u osnovnim i srednjim školama, čija je uloga promovisanje interesa škole u zajednici na čijem području se škola nalazi, predstavlja stavove učenika školskom odboru, potiče angažovanje roditelja u radu škole i sl.

1.2.12. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske

Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju donesen je 2008. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 71/09 i 104/11). Prema navodima iz Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, Zakon je u potpunosti usklađen sa Okvirnim zakonom.

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 106/09 i 104/11) također je u potpunosti usklađen sa Okvirnim zakonom.

U Republici Srpskoj je donošenjem Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju i Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju osigurana primjena principa i standarda predviđenih Okvirnim zakonom.

U osnovnim i srednjim školama u Republici Srpskoj nastava se izvodi na službenim jezicima konstitutivnih naroda, uz korištenje oba službena pisma, ćirilice i latinice. U šest osnovnih škola izučava se ukrajinski jezik kao jezik nacionalnih manjina, a u jednoj školi izučava se i italijanski jezik.

U osnovnom obrazovanju štite se vjerske slobode, tolerancija i kultura dijaloga. Učenici pohađaju časove vjeronauke prema svom vjerskom opredjeljenju, ako je to u skladu sa njihovim ubjedenjima i ubjedenjima njihovih roditelja, staratelja ili usvojlaca. Za učenike koji se odluče za izučavanje vjeronauke u osnovnom obrazovanju i odgoju, vjeronauka je obavezan predmet. Učenici koji po zahtjevu roditelja ne žele da pohađaju vjeronauku neće biti dovedeni u nepovoljan položaj u odnosu na druge učenike. Nastava vjeronauke se organizuje za sva tri konstitutivna naroda kao i za nacionalne manjine, gdje je izražena potreba za tim. Vjeronauka se izučava od drugog do devetog razreda jedan čas sedmično.

U srednjim školama u Republici Srpskoj vjeronauka se ne izučava kao obavezan predmet.

U nastavnim i drugim aktivnostima u školi ne mogu se koristiti niti izučavati didaktički i drugi materijali uvredljivog sadržaja, a nastavnici i drugo školsko osoblje ne smiju davati izjave koje bi se opravdano mogle smatrati uvredljivim za jezik, kulturu i religiju učenika koji pripadaju bilo kojoj nacionalnoj, etničkoj ili religijskoj grupi. U školi se organizuju slobodne aktivnosti učenika uključivanjem u različite oblike rada koji se zasnivaju na dobrovoljnom izjašnjavanju učenika. U osnovnom obrazovanju obezbjeđuju se uslovi za ostvarivanje društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti koje doprinose razvoju ličnosti učenika i promovisanju jednakih šansi za sve učenike, nastavnike i ostale zaposlene uvažavajući istovremeno i pravo i različitost među njima.

U srednjem obrazovanju ne može se vršiti diskriminacija u pristupu obrazovanju djece na osnovu rase, boje, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu invalidnosti ili na bilo kojoj drugoj osnovi.

Upis učenika u prvi razred osnovne škole obavlja se u aprilu i maju. Sve osnovne škole imaju upisno područje koje utvrđuje Ministar na prijedlog jedinica lokalne samouprave, a javne škole dužne su da prilikom upisa učenika poštuju upisna područja. Ministar rješenjem utvrđuje upisno područje. Aktivnosti na utvrđivanju upisnih područja u skladu sa Zakonom počele su 2009. godine i do sada je Ministar donio rješenja za utvrđivanje upisnih područja za 140 osnovnih škola. U školskoj 2011/2012 godini Ministarstvo je zaprimilo oko 300 zahtjeva za upis djece u drugo upisno područje i to najčešće u one škole gdje još uvijek jedinice lokalne samouprave nisu usaglasile upisna područja. U posljednjim izmjenama i dopunama Zakona definisano je da će školski odbor razriješiti dužnosti direktora prije isteka mandata ako krši upisna područja, odnosno upiše dijete sa upisnog područja druge škole bez saglasnosti Ministra.

Članom 141. Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju propisano je da državljanin Republike Srpske u Bosni i Hercegovini koji je u inostranstvu stekao osnovno obrazovanje i odgoj ili završio pojedine razrede osnovne škole ima pravo da zahtijeva priznavanje javne isprave o stečenom osnovnom obrazovanju i odgoju ili završenom razredu osnovne škole. Strani državljanin i lice bez državljanstva ima prava da zahtijeva nostrifikaciju ili priznavanje ekvivalencije javne školske isprave stečene u inostranstvu ako za to ima pravni interes. U skladu sa navedenom zakonskom odredbom, svjedočanstva i diplome izdane na području cijele Bosne i Hercegovine se priznaju, odnosno ne vrši se ekvivalencija i nostrifikacija diploma izdanih na području Federacije BiH, dakle imaju pravno dejstvo kao javne isprave izdane na teritoriji Republike Srpske.

Diplome izdane u Federaciji BiH i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Brčko Distrikt BiH) nije potrebno priznavati i svi organi uprave, institucije, organizacije i

druga pravna lica u Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH dužni su ih uvažiti.

Prilikom zapošljavanja nastavnika u odgojno – obrazovnim ustanovama u Republici Srpskoj priznaju se sve isprave stečene na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Članom 142. Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju propisano je da javne školske isprave stečene na teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije do 6. aprila 1992. godine ne podliježu postupku priznavanja i imaju isto pravno dejstvo kao javna isprava stečena na teritoriji Republike Srpske. Zakonom o visokom obrazovanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 73/10 i 104/11) propisan je postupak priznavanja stranih visokoškolskih isprava.

U Republici Srpskoj devetogodišnje osnovno obrazovanje uvedeno je od školske 2003/2004 godine. Obavezno devetogodišnje obrazovanje i odgoj je podijeljeno u tri trijade (tri ciklusa po tri godine). Trijade su međusobno organizacijski, sadržajno i metodički povezane cjeline, te svaka trijada, ispunjavajući svoje zadatke, služi kao osnova za nadogradnju u narednoj trijadi. Ministarstvo je 2010. godine donijelo Uputstvo o organizaciji nastave po trijadama.

Osnovno obrazovanje u Republici Srpskoj je obavezno i besplatno za svu djecu, po pravilu, od šest do petnaest godina. Besplatnost se ogleda u tome da za sticanje osnovnog obrazovanja i odgoja učenici, odnosno njihovi roditelji ne plaćaju školarinu niti finansiraju rad nastavnika, prevoz je obezbijeđen učenicima koji stanuju na udaljenosti većoj od četiri kilometra od škole. Ministarstvo od 2008. godine obezbjeđuje besplatne udžbenike za sve učenike prvog i drugog razreda osnovnih škola. Također, iz Ministarstva navode da su pokrenuli akciju „Pokloni knjigu, pomози drugu“ gdje zainteresovani učenici svoje udžbenike predaju u školske biblioteke, a zatim se ti udžbenici daju na korištenje učenicima čiji roditelji nemaju uslove da im obezbijede udžbenike.

U Republici Srpskoj prava djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama u osnovnom i srednjem obrazovanju definišu se slijedećim zakonima: Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske; Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske; Pravilnik o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 85/04).

Prema važećim zakonskim i podzakonskim aktima Republike Srpske obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema, a provodi se u redovnoj osnovnoj i srednjoj školi prema organizacijskim oblicima koji osiguravaju njihovu inkluziju. Obrazovanje učenika sa posebnim obrazovnim potrebama odvija se u redovnim i specijalnim školama. Redovna škola se može obratiti Republičkom pedagoškom zavodu za savjet i obuku nastavnika i stručnih saradnika za pomoć u obrazovanju učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. U izradi individualnih planova i programa sa učenicima sa smetnjama u razvoju najviše rade nastavnici predmetne i razredne nastave.

U srednjim školama u Republici Srpskoj obrazuje se ukupno 1.146 učenika sa posebnim obrazovnim potrebama.

Oblast obrazovanja odraslih regulisana je Zakonom o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 59/09). Sa radom je u 2010. godini počeo i Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske.

Ministarstvo prosvjete i kulture je, u saradnji sa drugim institucijama i udruženjima građana, realizovalo aktivnosti na odgojnoj prevenciji i podizanju svijesti o štetnosti upotrebe psihoaktivnih supstanci i mogućim posljedicama konzumiranja istih, te oblicima rizičnog ponašanja adolescenata

Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, u školama se kontinuirano poduzimaju aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge i maloljetničke delinkvencije. Ostvarena je saradnja sa nevladinim organizacijama koje realizuju projekte na ove i slične teme. Također, saradnja postoji sa relevantnim ministarstvima i ostalim institucijama. Ministar prosvjete i kulture, Ministar unutrašnjih poslova i Ministar zdravlja i socijalne zaštite potpisali su 2008. godine Protokol o postupanju u slučajevima vršnjačkog nasilja među djecom i mladima u obrazovnom sistemu. Ovog protokola dužne su se pridržavati ustanove u nadležnosti navedenih ministarstava. Republika Srpska je donijela Strategiju nadzora nad opojnim drogama i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Republici Srpskoj 2008 – 2012. Vlada Republike Srpske je na osnovu Strategije imenovala Komisiju za sprovođenje Strategije koja je, pored ostalog, izradila Akcioni plan za realizaciju Strategije.

Članom 15. stav 2. Zakona o osnovnom obrazovanju i odgoju, kao i Članom 8. stav 2. Zakona o srednjem obrazovanju i odgoju regulisano je da u školi nije dozvoljeno političko organizovanje i djelovanje, kao ni korištenje školskog prostora u te svrhe, u vrijeme održavanja nastave. Iz Ministarstva navode da do sada nije bilo kršenja navedene odredbe.

Škola kao javna ustanova je samostalno pravno lice. Svojestvo samostalnog pravnog lica stiče upisom u pravni registar. Škola ima organe upravljanja i to direktora škole, koji je organ rukovođenja i školski odbor koji je organ upravljanja u školi. Direktor je odgovoran za zakonitost rada i za uspješno obavljanje djelatnosti škole, a za svoj rad odgovara školskom odboru i Ministru prosvjete i kulture. Članom 129. Zakona o osnovnom obrazovanju i Članom 99. Zakona o srednjem obrazovanju propisani su poslovi direktora škole.

Članom 125. Zakona o osnovnom obrazovanju i odgoju propisano je da školski odbor ima sedam članova. Sastav školskog odbora mora odražavati nacionalnu strukturu učenika i roditelja, školskog osoblja i jedinice lokalne samouprave u kojoj se škola nalazi.

Članom 94. Zakona o srednjem obrazovanju i odgoju propisano je da je školski odbor organ upravljanja školom koji je odgovoran za utvrđivanje i provođenje politike škole. Djelokrug rada i način odlučivanja školskog odbora uređuje se aktom o osnivanju i statutom škole u skladu sa ovim zakonom.

Članom 135. Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju i Članom 105. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju regulisano je da se u školi formira vijeće roditelja kao savjetodavno tijelo.

Učenici formiraju u školi vijeće učenika, a članove vijeća učenika biraju sami učenici. Uzimajući u obzir godine učenika koji pohađaju školu, škola im pomaže da formiraju vijeće učenika čija je funkcija da: promiviše interese škole u lokalnoj zajednici na čijem području se nalazi škola, predstavlja stavove učenika školskom odboru, podstiče angažovanje učenika u radu škole itd.

1.2.13. Odjeljenje za obrazovanje u Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH donesen je 05.07.2001. godine, („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj: 9/01). Prema informacijama iz Odjeljenja za obrazovanje navedeni zakon je nametnuo Supervizor za Brčko Distrikt BiH.

Izmjenama i dopunama Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH iz 2003. i 2004. godine („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 28/03 i 29/04) izvršeno je usaglašavanje Zakona iz 2001. godine sa Okvirnim zakonom.

Nakon navedenih izmjena i dopuna ukazala se potreba za integralnim tekstom Zakona, te je s tim u vezi 2008. godine donesen Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH broj, 10/08), koji je kompatibilan sa Okvirnim zakonom, osim u segmentu koji tretira zapošljavanje.

Prema informacijama koje smo dobili iz Odjeljenja za obrazovanje, principi i norme utvrđene Okvirnim zakonom primjenjuju se u potpunosti, s obzirom da Brčko Distrikt BiH osigurava obrazovanje svih učenika pod jednakim uslovima uz primjenu visokih standarda i optimalne uslove razvoja ličnosti djeteta, prilagođene njegovom uzrastu, mogućnostima, duševnim i tjelesnim sposobnostima.

Život u školi, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti se organizuje na način da se poštuju univerzalne vrijednosti demokratskog društva, razvija svijest o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, vlastitom nacionalnom i kulturnom identitetu, jeziku i tradiciji, istodobno upoznajući vrijednosti drugih, poštujući različitosti i njegujuću međusobno razumijevanje, toleranciju i solidarnost među svim ljudima, narodima i zajednicama u Bosni i Hercegovini.

Članom 13. Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama utvrđeno da su srpski, bosanski i hrvatski jezik, te ćirilično i latinično pismo, u ravnopravnoj upotrebi u nastavnim i vannastavnim aktivnostima u osnovnim i srednjima školama.

Vjeronauk se u osnovnim školama izučava kao obavezan izborni predmet, čija je alternativa predmet pod nazivom „Životne vještine i stavovi“, koji ima isti status kao i vjeronauka. Zapravo, ovim predmetom je obuhvaćena populacija učenika koji po vlastitom izboru ne pohađaju niti jednu od tri vjeronauke. U srednjim školama vjeronauka se ne izučava.

Upis učenika se vrši poštujući upisno područje, izuzev kada učenik tokom školovanja promijeni mjesto stanovanja tada nastavi pohađati školu u kojoj je započeo školovanje. Postoji i pravilnik o pohađanju škole drugog upisnog područja koji određuje kriterije kada se učeniku odobrava da pohađa školu drugog upisnog područja.

Javne isprave, tj. svjedočanstva i diplome izdaju se učenicima koji su stekli obrazovanje po harmonizovanim nastavnim planovima i programima u osnovnim školama i po nastavnim planovima i programima koji se implementiraju po modularnom principu u srednjim školama. U pogledu horizontalne i vertikalne prohodnosti nema smetnji da se učenici iz bilo kojih krajeva Bosne i Hercegovine uključe u ovaj obrazovni sistem. Svim učenicima koji završe kompletno obrazovanje takva se diploma priznaje u izvornoj formi i nazivu stečenog zvanja ili zanimanja, a ekvivalencije se vrše uz maksimalna nastojanja da se učeniku olakša dalji

nastavak školovanja. Postoje slučajevi da učenici prilikom prelaska iz škole koja nije na području Brčko Distrikta BiH, žele nastaviti školovanje u Brčko Distriktu BiH, te su obavezni izvršiti ekvivalenciju svjedodžbe. Postupak ekvivalencije ima više formalan karakter jer do sada nikada nijedan učenik zbog toga nije ponavljao razred.

Iz Odjela za obrazovanje napominju da se prilikom zapošljavanja nastavnika, stručnih saradnika i saradnika u nastavi u obrazovnim institucijama Brčko Distrikta BiH priznaju sve javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Realizacija devetogodišnjeg obrazovanja započelo je školske 2003/2004 godine i realizuje se na cijelom području Brčko Distrikata BiH.

Prema informaciji iz Odjela za obrazovanje, besplatno obrazovanje omogućeno je svim učenicima. Naime, svi učenici osnovnih škola imaju besplatan prevoz do najbliže škole ako stanuju dalje od 3 km, svi učenici sa posebnim potrebama imaju besplatan prevoz bez obzira koliko su udaljeni od škole, a svi učenici osnovnih škola imaju i besplatne udžbenike.

Djeca i mladi sa posebnim potrebama u Brčko Distriktu BiH su uključeni u redovne predškolske ustanove, osnovne i srednje škole.

U sistemu obrazovanja je oko 11 000 djece/učenika, od čega je 1053 učenika sa posebnim potrebama i 42 stručna saradnika.

Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH propisuje promicanje djelatnosti obrazovanja prema sposobnostima i mogućnostima učenika, član 4. Djelatnost osnovnog obrazovanja obuhvaća odgoj i obrazovanje: učenika; učenika sa posebnim potrebama i odraslih, član 7, stav 1.

Postupak rane identifikacije djeteta sa posebnim potrebama počinje u fazi utvrđivanja sposobnosti djeteta za upis u prvi razred. Dijete sa manjim teškoćama u psihofizičkom razvoju i dijete koje po ocjeni komisije treba da uči uz pojačan nadzor i rad pedagoga, psihologa i defektologa, pohađa nastavu u redovnim odjeljenjima, odnosno u inkluzivnoj nastavi.

Za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama izrađuju se individualni programi, član 50, stav 2. Prema navodima iz Odjela za obrazovanje, u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama odgajatelji/nastavnici su educirani i sami izrađuju individualne programe.

Članom 12. Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u Brčko Distriktu BiH definisan je način obrazovanja odraslih za sticanje osnovnog i srednjeg obrazovanja. Od 2003. godine do danas oko 700 osoba je bilo obuhvaćeno nekim vidom obrazovanja u ustanovama Brčko Distrikta BiH.

Posredstvom projekata na nivou BiH, kao i lokalnih nevladinih organizacija, te dopunom postojećih nastavnih planova i programa, prema navodima iz Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH, na zadovoljavajući se način realizuju programi borbe protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije, trgovine ljudima, poboljšanje edukacije iz saobraćajne kulture i slično.

Članom 6. Zakona utvrđeno je da se bilo kakva vrsta političke aktivnosti, a posebno djelovanje političkih stranaka, zabranjuje u osnovnim i srednjim školama, te prema informacijama dostavljenim iz Odjela za obrazovanje, nije bilo kršenja ovih odredbi.

Škole imaju određeni stepen autonomije koji se ogleda u sljedećim mogućnostima: kreiranje dijela nastavnih sadržaja koji se izučavaju prema potrebama Brčko Distrikta BiH; kreiranje i realizovanje godišnjeg programa rada škola; uspostavljanje saradnje sa tržištem rada; organizovanje i učestvovanje na smotrama i natjecanjima; organizovanje rada školskih tijela u izradi i realizaciji projekata; učestvovanje u zapošljavanju nastavnog i drugog osoblja itd.

Članom 125. Zakona u poglavlju – Školski odbor – utvrđeno je da članove školskog odbora imenuje gradonačelnik. Školski odbor sastoji se od pet članova: osnivača škole, osoblja škole (dva člana), roditelja i lokalne zajednice. Njegov sastav odražava nacionalnu strukturu stanovništva Brčko Distrikta BiH, učenika, roditelja i školskog osoblja.

Zakon u članu 133. definiše obavezu osnivanja, nadležnosti, način i proceduru osnivanja vijeća roditelja. Pravilima škola utvrđuje se procedura osnivanja vijeća roditelja.

Članom 134. Zakona definisano je osnivanje, nadležnost, način i procedura formiranja vijeća učenika.

Tabela br. 3. - Pregled dinamike usvajanja zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini

<i>R.br.</i>	<i>Entitet/Kanton/Županija/ Distrikt</i>	<i>Zakona</i>	<i>Službeni glasnik/novine</i>
1.	Republika Srpska	a) Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju b) Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju	„Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 71/09 i 104/11 „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 74/08, 106/09, 104/11
2.	Unsko-sanski kanton	Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju	„Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj 5/04
3.	Posavski kanton	a) Zakon o osnovnom školstvu; b) Zakon o srednjem školstvu	„Narodne novine Županije Posavske“, br. 3/04,4/04 i 8/08 „Narodne novine Županije Posavske“, br. 3/04,4/04,3/08, 8/08 i 4/11
4.	Tuzlanski kanton	a) Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju b) Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju	„Službene novine Tuzlanskog kantona“, br. 6/04, 7/05 i 17/1 „Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 17/11

5.	Zeničko-dobojski kanton	a) Zakon o osnovnoj školi b) Zakon o srednjoj školi	„Službene novine Zeničko-dobojskog Kantona“, br. 5/04, 20/07 i 9/11 „Službene novine Zeničko-dobojskog Kantona“, br. 5/04, 20/07, 19/09 i 9/11
6.	Bosansko-podrinjski kanton	a) Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju b) Zakon o srednjoj školi c) Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju	„Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona“, broj 5/04 „Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona“, broj 5/04 „Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona“, broj 10/11
7.	Hercegovačko-neretvanski kanton	a) Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanskog kantona b) Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju	„Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 2/00, 4/04 i 5/04 „Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 8/00, 4/04, 5/04 i 8/06
8.	Zapadnohercegovački kanton	a) Zakon o osnovnom školstvu b) Zakon o srednjem školstvu	„Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke“, broj 6/04 „Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke“, broj 6/04
9.	Kanton Sarajevo	a) Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju b) Zakon o srednjem obrazovanju	„Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 10/04, 21/06, 26/08 i 31/11 „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04
10.	Kanton 10	a) Zakon o osnovnom školstvu b) Zakon o srednjem školstvu	„Narodne novine Hercegbosanske županije“, br. 12/04 i 12/08 „Narodne novine Hercegbosanske županije“, br. 12/04 i 12/08

11.	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine	Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine	„Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 9/01, 28/03, 29/04, 10/08
12.	Srednjobosanski kanton	-	-

III ZAJEDNIČKA JEZGRA NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Članom 42. Okvirnog zakona definisano je da će se u svim javnim i privatnim školama u Bosni i Hercegovini uspostaviti i primjenjivati zajednička jezgra nastavnih planova i programa.

Okvirnim zakonom je, također, rečeno da se zajedničke jezgre nastavnih planova i programa sastoje od nastavnih planova i programa sa što je moguće širim zajedničkim jezgrama za sve predmete osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja.

Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa izrađuje posebno ad hoc privremeno tijelo. Članove ovog tijela imenuju ministri obrazovanja entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH, a jednog člana imenuje ministar civilnih poslova.

Na prijedlog privremenog tijela iz prethodnog stava, sporazum o zajedničkim jezgramanastavnih planova i programa usvajaju i potpisuju ministri obrazovanja entiteta, ministri obrazovanja svih kantona iz Federacije Bosne i Hercegovine, te predstavnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Član 43.)

Izrada zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa temeljila se na sljedećim dokumentima, sporazumima i obavezama:

- Memorandum o razumijevanju o Upravnom odboru za zajedničke jezgre nastavnih planova i programa i o radnim grupama za određene predmete, koji je potpisan 4. juna 2003. godine.
- Pet obaveza koje određuju raspored reforme obrazovanja u Bosni i Hercegovini, koji je odobren na sastanku Vijeća za implementaciju mira u Briselu, 21. novembra 2002. godine.
- Obaveze koje je Bosna i Hercegovina preuzela po pristupanju u Vijeće Evrope u oblasti obrazovanja, a koje uključuju: Usvajanje Okvirnog zakona o osnovnom i općem srednjem obrazovanju; Uklanjanje svih oblika segregacije i diskriminacije koji su zasnovani na etničkoj pripadnosti.
- Privremeni sporazum o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika, koji je potpisan 5. marta 2002. godine.
- Deklaracija i sporazum o obrazovanju od 10. maja 2000. godine.

U skladu sa odredbama člana 43. stav 3. i člana 59. stav 4. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, i Memorandumom o razumijevanju o Upravnom odboru za zajedničke jezgre nastavnih planova i programa i radnih predmetnih grupa, potpisanim u Banjoj Luci 4. juna 2003. godine, i drugim instrumentima navedenim u Memorandumu, ministri obrazovanja entiteta i kantona i direktor Odjela za obrazovanje Brčko Distrikta BiH zaključili su Sporazum o zajedničkim jezgrama nastavnih planova i programa („Službeni glasnik BiH“, broj: 24/03), 08.08. 2003. godine.

Potpisnici Sporazuma obavezali su se da će uključiti zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u planove i programe koje oni donose, a koji se izučavaju u područjima pod njihovom nadležnošću, te da će osigurati da se od početka školske 2003/2004 godine u svim školama u Bosni i Hercegovini nastava izvodi na osnovu planova i programa u koje su uključena zajednička jezgra.

U osnovnom strateškom dokumentu iz oblasti obrazovanja „Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementacije 2008.-2015.“ („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08) u Planu razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini do 2015. godine se, između ostalog, navodi i *Osiguranje jednakopravnosti pristupa i učešća u obrazovnom procesu, najkasnije do 2010. (u skladu sa akcionim planovima nadležnih obrazovnih vlasti)*, a što će se postići dosljednom implementacijom sadržaja zajedničkih jezgri.

Zakonom o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/07), u članu 6, definisane su nadležnosti Agencije u oblasti razvoja zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju:

- a) praćenje implementacije zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa,
- b) praćenje, evaluaciju, usavršavanje i razvoj zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa, u skladu sa standardima utvrđenim Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini,
- c) ostvarivanje saradnje sa pedagoškim zavodima i drugim institucijama za podršku, modernizaciju i razvoj predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja,
- d) davanje savjeta nadležnim obrazovnim vlastima o izradi i implementaciji novih programskih sadržaja (silabusa),
- e) davanje smjernica za pripremu programa za sprovođenje obuke nastavnika i drugih obrazovnih stručnjaka u primjeni nastavnog plana i programa,
- f) saradnja sa Komisijom za izradu nastavnog plana i programa za predmete dopunske nastave iz grupe tzv. "nacionalnih predmeta" za učenike osnovnih i srednjih škola - državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu,
- g) sprovođenje drugih aktivnosti u skladu sa ovim zakonom i drugim zakonima koji se odnose na standarde u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju.

Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za osnovne i opće srednje škole usvojene su 2003. godine. Postojeće zajedničke jezgre, koje su urađene za osmogodišnju osnovnu školu potrebno je prilagoditi reformisanom devetogodišnjem obrazovanju. Nadležne obrazovne vlasti bile su dužne izradu svojih nastavnih planova i programa zasnivati na zajedničkim jezgrama.

Članom 59. stav 4. Okvirnog zakona naloženo je nadležnim obrazovnim vlastima da su dužne osigurati da se do početka školske 2003/2004 godine nastava u svim školama u Bosni i Hercegovini realizuje na osnovu zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa, kako bi se postigao odgovarajući kvalitet obrazovanja i standarda znanja, te njihove uporedivosti na domaćem i međunarodnom planu.

Prema tvrdnji nadležnih obrazovnih vlasti, zajedničke jezgre nastavnih planova i programa uključene su u programe osnovnih i općih srednjih škola u toku 2003/2004 godine, dakle u zakonom predviđenom roku, na području Republike Srpske, Tuzlanskog, Bosansko-

podrinjskog, Hercegovačko-neretvanskog, Zapadnohercegovačkog, Sarajevskog kantona i Kantona 10.

Prema tvrdnji Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona zajedničke jezgre nastavnih planova i programa uključene su u potpunosti u Nastavni plan i program osnovnog osmogodišnjeg obrazovanja i nastavni plan i program općeg srednjeg obrazovanja od školske 2004/2005 godine. Za devetogodišnje obavezno obrazovanje još uvijek nema Zajedničke jezgre.

Prema informacijama iz Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH, zajedničke jezgre su u potpunosti uključene u programske sadržaje školske 2009/2010 godine sa formiranjem radnog mjesta u Pedagoškoj instituciji – stručni savjetnik za NPP i razvoj škola. Do pomenute školske godine, programski sadržaji u školama Brčko Distrikta BiH su većim dijelom obuhvatali zajedničke jezgre, u zavisnosti od nastavnih predmeta.

S obzirom da je Okvirnim zakonom predviđena dosljedna primjena zajedničkih jezgri, od nadležnih obrazovnih vlasti zatražili smo procjenu stepena uključenosti zajedničkih jezgri u programe koje donose i koji se realizuju u područjima pod njihovom nadležnošću.

Na osnovu dobijenih odgovora, potpunu uključenost zajedničkih jezgri u programe koje donose i koji se realizuju u područjima pod njihovom nadležnošću osigurala su ministarstva obrazovanja u Republici Srpskoj, Unsko-sanskom, Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom kantonu, Sarajevskom kantonu, Kantona 10 i Brčko Distriktu BiH. U toku je aktivnost tehničkog uređenja NPP za devetogodišnje obrazovanje u Brčko Distriktu BiH, te se u sklopu te aktivnosti još jednom vrši uvid u zastupljenost programskih sadržaja zajedničkih jezgri na ovom području.

Prema tvrdnji nadležnih obrazovnih vlasti, zajedničke jezgre su uključene u programe koje donosi i koji se realizuju u području pod nadležnošću Ministarstva nauke, obrazovanja, kulture i sporta Kantona 10 u stepenu predviđenom Zakonom, dok je u Hercegovačko-neretvanskom kantonu ta uključenost visoka, posebno u oblasti prirodnih nauka i vještina.

Osnovne karakteristike zajedničkih jezgri nastavnih programa i planova su:

- a) Osigurati da se kroz vaspitno-obrazovni proces razvija pozitivan odnos i osjećaj pripadnosti državi Bosni i Hercegovini;

Prema informacijama iz Ministarstva prosvjete i kulture, na području Republike Srpske nisu vršena istraživanja kojima bi cilj bio da se utvrdi koliko primjena zajedničkih jezgri utiče na razvoj pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti Bosni i Hercegovini. Isti odgovor su nam uputili i iz nadležnog ministarstva Posavskog kantona.

Nastavni planovi i programi koji se primjenjuju na području, Unsko-sanskog, Zeničko-dobojskog, Hercegovačko-neretvanskog, Zapadnohercegovačkog i Kantona 10 su usklađeni sa okvirnim nastavnim planovima i programima, tako da su elementi razvoja pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti Bosni i Hercegovini zadovoljeni.

Primjena i sadržaji NPP koji su usklađeni sa zajedničkim jezgrama doprinosi razvoju pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti Bosni i Hercegovini i kod učenika Tuzlanskog

kantona. Kako navode iz nadležnog ministarstva, u praksi se to uglavnom svodi na subjektivni doživljaj i odnos aktera u nastavi, te u skladu s tim i načini realizacije sadržaja.

Iz Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, također, su mišljenja da primjena zajedničkih jezgre u velikoj mjeri utiče na razvoj pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti BiH, ali i da na ovom segmentu treba još poraditi i to ne samo kroz zajednička jezgra, nego i kroz niz drugih projekata i programa.

Načini na koje se programski sadržaji zajedničkih jezgri realizuju su osnova po kojoj se utiče na razvoj pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti Bosni i Hercegovini, mišljenja su u Odjelu za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH. Školski sistem Brčko Distrikta BiH je specifičan u zahtjevima realizacije nastavnog plana i programa. Multietnička profilacija školskog sistema je osnova realizacije NPP – a. Pored toga, nastavnici su obavezni da u pripremi za nastavu, pored obrazovnog, vaspitnog i funkcionalnog cilja definišu i realizuju multikulturalne i interkulturalne ciljeve. U globalnim godišnjim programima, po nastavnim predmetima, utvrđuju se programski sadržaji koji su potencijalno nosioci multikulturalnosti, kao i sadržaji koji su nosioci poruke mira i sl.

- b) Garantovati i osigurati kvalitetno obrazovanje za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti, te osigurati dosljednost kvaliteta standarda obrazovanja u svim školama i na svim nivoima obrazovanja;

Da je svrha donošenja zajedničkih jezgri u standardima jednakim za cijelo područje Bosne i Hercegovine, a time i harmonizaciji i unapređenju kvaliteta obrazovanja, mišljenja su u Unsko-sanskom, Tuzlanskom, Zapadnohercegovačkom, Unsko-sanskom, i Zeničko-dobojskom kantonu.

Jednako tako, kada se govori o uticaju zajedničkih jezgri na unapređenje kvaliteta obrazovanja, standarda znanja, vještina i sposobnosti djece, iz Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstva nauke, obrazovanja, kulture i sporta Kantona 10, kao i Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona napominju da nemaju saznanja po tim pitanjima.

Iz Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona napominju da praćenje i unapređivanje kvalitete obrazovanja i nastavnih planova i programa u ovom kantonu prate Pedagoški zavod i Zavod za školstvo.

U Kantonu Sarajevo zajedničke jezgre su ugrađene u značajnoj mjeri, te samim tim doprinose unapređenju kvaliteta obrazovanja, standardiziraju znanja i vještine djece. Međutim, iz Ministarstva ukazuju na potrebu za njihovim unapređenjem, usavršavanjem, kako u pogledu nove metodologije, tako i uvođenju novih sadržaja.

- c) Osigurati zadovoljavajuću usklađenost nastavnih planova i programa, kao i njihovu prilagodljivost, u skladu sa specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice

U Ministarstvu obrazovanja Tuzlanskog kantona ističu da su zajednička jezgra doprinijela potpunoj usklađenosti nastavnih planova i programa, s tim da Zakon dozvoljava i mogućnost prilagodbe NPP u skladu sa specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice, što se po potrebi i koristi. Istog mišljenja su u Zeničko-dobojskom, Unsko-sanskom kantonu i Odjelu za Obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH.

Pedagoškim standardima i normativima obrazovnim ustanovama na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, propisuju se potrebni pedagoški, materijalno-tehnički, kadrovski i

prostorni uslovi, tako da se i na taj način osigurava efikasna primjena zajedničkih jezgri u nastavnim planovima u svim odgojno-obrazovnim ustanovama Kantona.

Iako zajedničke jezgre doprinose unaprijeđenju kvaliteta obrazovanja, te standarda znanja, vještina i sposobnosti djece, njihov uticaj na usklađenost nastavnih planova i programa, kao i njihovu prilagodljivost, u skladu sa specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice na području Zapadnohercegovačkog kantona samo je djelomičan.

Primjena zajedničkih jezgri u nastavnim planovima i programima u Republici Srpskoj, omogućila je usklađenost u obimu koji čini sadržaj zajedničkih jezgri za svaki pojedinačni predmet.

- d) Osigurati primjenu nastavnih planova i programa koji odgovaraju razvojnim potrebama djece na koju se odnose, te njihovom uzrastu i posebnim interesima sa akcentom na promociju zdravog načina života kao najvećeg interesa učenika, roditelja, nastavnog osoblja i društva;

Nadležne obrazovne vlasti Republike Srpske, Unsko-sanskog, Zeničko-dobojskog, Bosansko-podrinjskog, Sarajevskog, Hercegovačko-neretvanskog, Posavskog, Zapadnohercegovačkog, Kantona 10 i Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH su mišljenja da nastavni planovi i programi koje se koriste u školama pod njihovom nadležnošću odgovaraju razvojnim potrebama djece na koju se odnose, te njihovom uzrastu i posebnim interesima sa akcentom na promociju zdravog načina života kao najvećeg interesa učenika, roditelja, nastavnog osoblja i društva.

Prema informacijama dobivenim iz Ministarstva obrazovanja Tuzlanskog kantona nastavni planovi i programi u prvoj trijadi odgovaraju razvojnim potrebama i uzrastu djece, međutim u drugoj i trećoj trijadi se javljaju teškoće usklađenosti sa razvojnim potrebama i mogućnostima djece, kada je u pitanju opterećenost djece sadržajima i fondom nastavnih sati.

- e) Osigurati slobodu kretanja i jednak pristup obrazovanju;

Prema tvrdnji ministarstva obrazovanja Unsko-sanskog, Tuzlanskog, Zeničko-dobojskog, Zapadnohercegovačkog, Posavskog i Kantona 10 pretpostavka slobode kretanja i jednak pristup obrazovanju za sve učenike je u ujednačenosti nastavnih planova i programa zajedničkih jezgri, čime se postiže i jednak pristup obrazovanju bez obzira na nacionalnost.

Usaglašavanjem Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakona o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanskog kantona s Okvirnim zakonom utvrđeni su svrha i ciljevi obrazovanja koji doprinose razvijanju i jačanju svijesti o zabrani diskriminacije po bilo kojoj osnovi, a postoje i eksplicitne i anti diskriminacijske odredbe o pravu djeteta na obrazovanje. Isto tako, primjena zajedničkih jezgri osigurava da učenici različitih nacionalnosti pohađaju školu zajedno.

Sloboda kretanja i jednak pristup obrazovanju regulisani su zakonima u Republici Srpskoj. U tom smislu i primjena zajedničkih jezgri može da ima određeni značaj. Zajedničke jezgre su definisane kao sadržaji koji su zajednički u svim nastavnim planovima i programima, koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i svim razredima.

Osnovna vrijednost zajedničkih jezgri je ta što utiče na slobodu i mogućnost kretanja kao jednak pristup obrazovanju za sve. Dakle, nesmetana prohodnost učenika u cijeloj Bosni i Hercegovini počiva na programskim sadržajima zajedničkih jezgri. Ona u školskom sistemu Brčko Distrikta BiH omogućuju realizaciju multietničkog profila škole koju nesmetano pohađaju učenici različitih nacionalnosti.

f) Garantovati ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škole

Mišljenja nadležnih obrazovnih vlasti po ovoj karakteristici zajedničkih jezgri su podijeljena. U Ministarstvu obrazovanja Unsko-sanskog kantona ističu da zajedničke jezgre utiču na ekonomičnost i efikasnost u radu škola u smislu organizacije i povezivanja, te razmjene škola u kadrovskom, materijalnom i interesnom smislu. Isto tako, Odjel za obrazovanje Brčko Distrikta BiH je mišljenja da zajedničke jezgre utiču na ekonomičnost i efikasnost u finansiranju rada škole sa aspekta obezbjeđivanja najkvalitetnijih udžbenika koji u zadovoljavajućoj mjeri pokrivaju NPP, kao i na obezbjeđivanje većeg dijela zajedničkih didaktičkih i svih drugih nastavnih materijala kojima se na kvalitetan način realizuju programski sadržaji, a mogu da posluže u korištenju više školskih godina.

Uticao zajedničkih jezgri se ogleda u primjeni zakonskih i podzakonskih akata koji regulišu oblast finansiranja i organizaciju odgojno-obrazovnog sistema na području Tuzlanskog kantona.

Kada je riječ o tome u kojoj mjeri primjena zajedničkih jezgri utiče na ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škole, iz Ministarstva za obrazovanje, nuku i mlade Kantona Sarajevo naglašavaju da to nije izraženo, jer model finansiranja škola ne prepoznaje te prednosti, ali da može uticati na ekonomičnost u širem smislu, posebno u pogledu finansiranja dijela infrastrukture koja se prvenstveno odnosi na uticaj u pogledu ekonomičnosti štampanja i cijene udžbenika, koji bi se u tom slučaju štampali u značajno većem broju primjeraka, zbog logične usklađenosti nastavnih planova i programa na području cijele Bosne i Hercegovine, sada se to radi u Federaciji Bosne i Hercegovine i daje dobre rezultate.

Iako je Okvirnim zakonom (član 43. stav 4. tačka g) definisano da će zajedničke jezgre „garantirati ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škole“, iz Posavskog kantona ističu da takav uticaj nije prepoznat.

S druge strane, ministarstva obrazovanja Republike Srpske, Zeničko-dobojskog, Hercegovačko-neretvanskog, Zapadnohercegovačkog kantona i Kantona 10 nemaju informacije o tome u kojoj mjeri primjena zajedničkih jezgri utiče na ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škola.

U članu 45. se kaže da nadležne obrazovne vlasti utvrđuju standarde i normative u obrazovanju koji se odnose na: prostor, opremu i nastavna sredstva u školi; vrijeme za školske i nastavne aktivnosti; udžbenike i druge didaktičke materijale; obrazovni proces; obrazovne i profesionalne kapacitete nastavnika; ocjenjivanje učenika, te normative o obimu rada i uslovima rada, a kojima se osigurava se dosljedna i efikasna primjena zajedničkih jezgri nastavnih programa i planova u svim školama u Bosni i Hercegovini.

U skladu sa odredbom člana 45. Okvirnog zakona, kojom je nadležnim obrazovnim vlastima naloženo utvrđivanje određenih standarda i normativa u obrazovanju, Vlada Unsko-sanskog

kantona je na prijedlog Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona donijela Pedagoške standarde za osnovno i srednje obrazovanje 03.09. 2004.godine („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj 14/04).

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona donijelo je: Pedagoške standarde za osnovno obrazovanje („Narodne novine Županije Posavske“, br. 1/06 i 9/09); Normative prostora, opreme i nastavnih pomagala za osnovnu školu („Narodne novine Županije Posavske“, broj 1/06); Pedagoške standarde za srednje obrazovanje („Narodne novine Županije Posavske“, broj 6/08); Normative prostora, opreme i nastavnih pomagala za osnovnu školu („Narodne novine Županije Posavske“, broj 9/08); Zakon o udžbenicima i drugim nastavnim sredstvima za osnovne i srednje škole u Župani Posavskoj („Narodne novine Županije Posavske“, broj 1/10); Pravilnik o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi („Narodne novine Županije Posavske“, broj 5/99); Pravilnik o ocjenjivanju i napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu („Narodne novine Županije Posavske“, broj 3/08); Pravilnik o vrsti stručne spreme i učitelja i stručnih saradnika u osnovnoj školi („Narodne novine Županije Posavske“, br. 5/99 i 4/10); Pravilnik o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju nastavnika u srednjem školstvu („Narodne novine Županije Posavske“, br. 4/00,5/02,8/02,6/03,5/05, 7/06,4/07, 5/08,5/09, 5/10 i 5/11).

Standardi i normativi za osnovno i srednje obrazovanje Tuzlanskog kantona utvrđeni su kroz Pedagoške standarde i opće normative za osnovni odgoj i obrazovanje i Pedagoške standarde za srednje škole, te kroz druge pravilnike.

Na nivou Zeničko-dobojskog kantona doneseni su Pedagoški standardi i normativi za osnovnu i srednju školu.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Bosansko-podronjskog kantona utvrdilo je Pedagoške standarde i normative za osnovno i srednje obrazovanje odmah po usvajanju Zakona na kantonalnom nivou.

S obzirom da se standardima i normativima u obrazovanju osigurava dosljedna i efikasna primjena zajedničkih jezgri nastavnih programa i planova, a u skladu sa odredbama člana 45. Okvirnog zakona Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona donijelo je Pedagoški standard i normativ osnovnog školstva HNK („Službene novine HNK“ broj:4/05) i Pedagoški standard i normativ srednjeg školstva HNK („Službene novine HNK“ broj:4/05). Pedagoškim standardima i normativima, obrazovnim ustanovama na području HNK, propisuju se potrebni pedagoški, materijalno-tehnički, kadrovski i prostorni uslovi, tako da se i na taj način osigurava efikasna primjena zajedničkih jezgri u nastavnim planovima u svim odgojno-obrazovnim ustanovama Kantona, a što doprinosi usklađenosti nastavnih planova i programa, kao i njihovoj prilagodljivosti razvojnim potrebama i uzrastu djece, odnosno specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice.

Na naš upit da li su utvrđeni standardi i normativi za osnovno i srednje obrazovanje od strane Ministarstva obrazovanja, zanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke dobili smo potvrđan odgovor, bez navođenja o kojim dokumentima se konkretno radi.

U Kantonu Sarajevo, u skladu sa ustavnim nadležnostima, uređena je i donesena sva obrazovna legislativa i to za sve nivoe obrazovanja, od predškolskog do visokog, a u sklopu toga i standardi i normativi za sve nivoe obrazovanja.

Standardi i normativi u Kantonu Sarajevo zasnovani su na pozitivnim iskustvima, ali isto tako su korištena evropska i svjetska iskustva iz ove oblasti. Standardima i normativima su u potpunosti pozicionirani prostorni uslovi, kadrovi, oprema, uslovi rada, stručna sprema zaposlenika, nastavna sredstva, dok su posebnim aktima-pravilnicima uređena pitanja ocjenjivanja učenika, kodeksi, ocjenjivanje i napredovanje nastavnika i drugih zaposlenika.

Zbog nedostatka sredstava u Budžetu Kantona 10 Vlada nije usvojila standarde i normative za osnovno i srednje obrazovanje, predviđene članom 45. Okvirnog zakona.

Uredba o pedagoškim standardima i normativima za osnovno obrazovanje i odgoj Republike Srpske donesena je u 2011. godini i objavljena je u „Službenom glasniku Republike Srpske“, broj 51/11. Ovom Uredbom utvrđeni su jedinstveni pedagoški standardi i normativi za odgojno-obrazovni rad i uspješno ostvarivanje ciljeva i zadataka obrazovanja i odgoja u osnovnim školama u Republici Srpskoj i za ujednačen razvoj sistema osnovnog obrazovanja i odgoja. Pedagoškim standardima utvrđeni su materijalni, kadrovski i drugi uslovi prilikom izgradnje i opreme školskog prostora, koji osiguravaju jednake uslove za rad svih škola i ravnomjeran razvoj osnovnog obrazovanja i odgoja u određenom periodu. Pedagoškim normativima propisani su uslovi opremanja škole sredstvima rada neophodnim za ostvarivanje programskih zadataka.

Uredba o pedagoškim standardima za srednje obrazovanje i odgoj donesena je u 2010. godini. Ovom Uredbom utvrđeni su jedinstveni pedagoški standardi za kvalitetan odgojno-obrazovni rad i uspješno ostvarivanje ciljeva i zadataka obrazovanja i odgoja u srednjim školama u Republici Srpskoj. Uredba o pedagoškim normativima za srednje obrazovanje donesena je u januaru 2011. godine. Pedagoškim normativima propisani su uslovi opremanja škole sredstvima rada neophodnim za ostvarivanje programskih zadataka.

Pedagoškim standardima i normativima, koje je usvojila Vlada Brčko Distrikta BiH za osnovno i srednje obrazovanje, utvrđeni su parametri koji se odnose na: prostor, opremu, nastavna sredstva, vrijeme za školske i vannastavne aktivnosti, obrazovni i profesionalni kapaciteti i drugo. Udžbenike za sve učenike osnovnih škola obezbjeđuje Vlada Brčko Distrikta BiH po posebno propisanoj proceduri koja će uskoro biti regulisana i Zakonom o udžbenicima.

Nakon što su kantoni u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i Republika Srpska uskladili svoje nastavne planove i programe u segmentu ugrađivanja zajedničkih jezgri za sve nastavne planove i programe, to je rezultiralo približavanjem nastavnih planova i programa na području cijele Bosne i Hercegovine, a time je u značajnoj mjeri omogućena horizontalna pokretljivost učenika u Bosni i Hercegovini.

U okviru Projekta „Osiguranje kvaliteta u obrazovanju u BiH“ u toku 2008. i 2009. godine provedeno je istraživanje čiji je glavni cilj bio prikupiti podatke o postojećim zajedničkim jezgrama i njihovoj implementaciji. Istraživanje je obuhvatilo stavove i mišljenje sudionika i korisnika zajedničkih jezgri o tome u kojoj su mjeri dostignuti ciljevi njihovog uvođenja, kolika je uključenost programskog sadržaja zajedničkih jezgri u nastavne planove i programe za devetogodišnju osnovnu školu, kao i njihova međusobna usklađenost, uporedivost i kompatibilnost sa odrednicama razvoja savremenih nastavnih planova i programa osnovnog obrazovanja u Evropskoj uniji i šire.

Na osnovu provedenog istraživanja sačinjen je „Izveštaj o pregledu postojećih zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa i nastavnih planova i programa za devetogodišnje osnovne škole u BiH“, u kojem se, između ostalog, navodi da je uključenost programskih

sadržaja postojećih zajedničkih jezgri u većini predmeta/razreda devetogodišnje osnovne škole visoko ostvarena. Za skoro sve predmete ona je iznad 90 %.

Programski sadržaji zajedničkih jezgri uključeni su i raspoređeni na devet razreda devetogodišnje škole. Kako su zajedničke jezgre napravljena za samo osam razreda, to je glavni razlog što neke nastavne cjeline/teme nisu usklađene sa zajedničkim jezgrama ili pojedini predmeti koji su predviđeni zajedničkim jezgrama za određeni razred, nisu zastupljeni u tom razredu, nego najčešće u sljedećem.

Postojeće zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u BiH utvrđene su kako bi se, prije svega, osiguralo kvalitetno obrazovanje za svu djecu, te dosegao zadovoljavajući standard znanja, vještina i sposobnosti, razvio pozitivan odnos i osjećaj pripadnosti državi BiH, kao i mogućnost slobodnog kretanja i jednak pristup obrazovanju. Zajedničke jezgre su određene na osnovu nastavnih planova i programa (za osmogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH i devetogodišnju osnovnu školu u Republici Srpskoj) kao presjek programskih sadržaja navedenih nastavnih planova i programa.

Nastavni planovi i programi za devetogodišnje obavezno obrazovanje, koji uključuju i programske sadržaje zajedničkih jezgri, primjenjuju se od školske 2009/2010 godine u cijeloj BiH. Njihova osnovna karakteristika je usmjerenost na ishode učenja, organizaciju u primjeni obrazovnog procesa usmjerenog na dijete i sa fokusom na potrebe i interese djeteta.

IV AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Iako su članovima od 46. do 48. Okvirnog zakona definisane osnovne odredbe dvije agencije za uspostavljanje standarada u obrazovanju tj. Agencije za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju osnovane međuentitetskim sporazumom 2000.-te godine i Agencije za nastavne programe i planove prilikom izrade Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/07) odlučeno je da se osnuje jedna agencija koja će objediniti obje funkcije, a sve sa ciljem racionalnog trošenja javnih sredstava.

Naprijed navedenim zakonom definisane su nadležnosti Agencije tj. uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u oblasti standarda znanja i ocjenjivanja kvaliteta koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima.

U Članu 17. stav 1. Zakona o Agenciji se kaže „Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju važiti čl. 46, 47. i 48. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini“, koji se odnose na Agenciju za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju i Agenciju za nastavne programe i planove.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (u daljem tekstu: Agencija) ima tri odjeljenja: Odjeljenje za zajednička jezgra nastavnih planova i programa o predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju (Mostar); Odjeljenje za srednje stručno obrazovanje, obuku, obrazovanje odraslih i cjeloživotno obrazovanje (Banja Luka) i Odjeljenje za standarde znanja - učeničkih postignuća i ocjenjivanje rezultata u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju (Sarajevo).

Odjeljenje za razvoj zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem općem obrazovanju je odgovorno za praćenje, unapređenje i razvoj zajedničkih jezgri, a naročito za:

- evaluaciju sadržaja zajedničkih jezgri u postojećim nastavnim planovima i programima u predškolskom, osnovnom i srednjem općem obrazovanju;
- praćenje implementacije zajedničkih jezgri u oblasti predškolskog obrazovanja;
- utvrđivanje koncepta zajedničkih jezgri, izradu ishoda obrazovanja i razvoj sadržaja zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa u osnovnom i srednjem općem obrazovanju;
- koordinaciju implementacije sadržaja zajedničkih jezgri u okvirne nastavne planove i programe za osnovno i opće srednje obrazovanje;
- ustanovljavanje i vođenje mehanizama izvještavanja o implementaciji zajedničkih jezgri u nastavne planove i programe;
- koordinaciju praćenja i evaulacije sadržaja zajedničkih jezgri u izvedbenim nastavnim planovima i programima predškolskog, osnovnog i srednjeg općeg obrazovanja;
- davanje preporuka i smjernica za izradu prilagođenih programa zajedničkih jezgri za obrazovanje djece sa posebnim potrebama;
- razvojna i druga istraživanja iz djelokruga rada Odjeljenja;
- davanje savjeta nadležnim obrazovnim vlastima za inoviranje programskih sadržaja u postojećim nastavnim planovima i programima;
- pružanje stručne podrške u izradi nastavnog plana i programa za predmete dopunske nastave u osnovnom i srednjem obrazovanju za učenike državljane BiH u inostranstvu;
- planiranje i provodjenje različitih vidova saradnje sa pedagoškim zavodima i drugim institucijama iz mreže saradničkih institucija Agencije, te obrazovnim vlastima i drugim organima, institucijama i tijelima;
- savjetovanje i davanje smjernica za kreiranje i provođenje programa stručnog usavršavanja nastavnika u oblasti zajedničkih jezgri;
- učešće u međunarodnim razvojnim i istraživačkim programima i projektima relevantnim za rad Područne jedinice, te razmjenu relevantnih informacija i dokumenata;
- pružanje pomoći i davanje stručnih mišljenja u postupku priznavanja domaćih i inozemnih svjedodžbi i diploma;
- pripremanje stručnih izvještaja i informacija iz djelokruga svoga rada za nadležne obrazovne i druge vlasti;
- vršenje drugih stručnih poslova u skladu sa Zakonom o Agenciji, te poslova utvrđenih posebnim zakonima i drugim propisima.

U vršenju poslova iz svoga djelokruga rada, Odjeljenje ostvaruje kontinuiranu saradnju sa ostalim stručnim i drugim jedinicama Agencije, u cilju harmonizacije njihovih aktivnosti, razmjene relevantnih informacija i rezultata rada. U tom smislu, u Odjeljenju se obavezno i na odgovarajući način organiziraju i provode poslovi koordinacije aktivnosti sa ostalim jedinicama Agencije.

Odjeljenje, u saradnji sa svojim partnerskim institucijama i nadležnim obrazovnim vlastima, formira ekspertske timove sastavljene od zaposlenika Odjeljenja i vanjskih saradnika u cilju efikasnog vršenja poslova iz djelokruga svoga rada. U saradnji sa ekspertskim timovima Odjeljenje, između ostalog, izrađuje i primjenjuje instrumente za evaluaciju zajedničkog jezgra; analizira postojeće stanje; vrši pravovremenu razmjenu relevantnih podataka i informacija sa partnerskim institucijama; priprema prijedloge za inoviranje zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa, te stručne predloške i smjernice za kreiranje i provođenje programa stručnog usavršavanja nastavnika u oblasti zajedničkih jezgri.

Ministarstvo civilnih poslova je u januaru 2012. godine, Agenciji uputilo listu pitanja o izvršenju Okvirnog zakona sa akcentom na zajedničke jezgre nastavnih planova i programa. (Aneks I).

U nastavku donosimo informaciju Agencije o izvršenju Okvirnog zakona sa posebnim osvrtom na zajedničke jezgre.

Agencija je počela sa radom 1.1. 2009. godine kao pravni sljedbenik Agencije za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju i Republiku Srpsku.

Agencija za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju BiH i Republiku Srpsku u razdoblju od 2002. godine do 2008. godine provela je nekoliko eksternih evaluacija u osnovnim školama u Bosni i Hercegovini (čl. 46., i 47.) i utvrdila standarde učeničkih postignuća u pojedinim predmetima, ali ti standardi još nemaju pravu upotrebnu vrijednost iz više razloga, a ti razlozi su sljedeći:

- Standardi su utvrđeni samo za nekoliko predmeta (bosanski/hrvatski/srpski jezik, matematiku, poznavanje prirode i društva, odnosno za prirodu i društvo, te biologiju, kemiju i fiziku);
- Agencija je poslije svake provedene eksterne evaluacije distribuirala stručna izvješća, brošure i informacije o standardima učeničkih postignuća svim ministarstvima obrazovanja, pedagoškim zavodima i školama te prikupljala i analizirala povratne informacije, ali ti standardi nisu do sada usvojeni na razini nadležnih obrazovnih vlasti;
- Utvrđeni standardi nisu dovoljno operativni, potrebna je njihova revizija.

Također, Agencija je 2007. godine započela Projekt eksternog vrednovanja u općoj gimnaziji. Izvršeno je vrednovanje postignuća učenika prvog razreda opće gimnazije iz matematike bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i matematike u 19 općih gimnazija u Bosni i Hercegovini. Svrha ovog vrednovanja je bila sagledavanje stanja iz ova dva nastavna predmeta u prvom razredu opće gimnazije; uvođenje učenika, nastavnika, roditelja i škole u cjelini u izvanškolsko vrednovanje i ono najvažnije, samovrednovanje škola na osnovu priručnika za samovrednovanje, kojega je Agencija ponudila školama.

Ovaj Projekat Agencija je nastavila 2008. godine s eksternim vrednovanjem učeničkih postignuća iz prirodne skupine predmeta (biologija, fizika i hemija), u drugom razredu gimnazije s istom svrhom kao i prethodne godine. Vrednovanje je izvršeno u 29 gimnazija na teritoriji Bosne i Hercegovine.

U cilju praćenja trendova u ostvarenju definisanih standarda učeničkih postignuća Agencija je 2008 godine, tj. nakon pet godina, provela testiranje učenika završnih razreda osnovne škole iz bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i matematike.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u maju 2011. godine provela je eksterno vrednovanje učeničkih postignuća iz matematike, bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i prirodnih znanosti na kraju trećeg i šestog razreda devetogodišnje osnovne škole. (čl. 4. Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje). Cilj eksternog vrednovanja učenika na kraju trećeg i šestog razreda u Bosni i Hercegovini je dobiti odgovore što učenici po završetku jednog nivoa obrazovanja trebaju znati i za što su osposobljeni, dobiti informaciju o faktorimakoji znatno utječu na razinu učeničkih postignuća, dobiti informaciju kako se izvodi nastava i kako su učenici opterećeni aktivnostima i definisati standarde učeničkih postignuća iz testiranih predmeta.

Podaci dobiveni standardizovanim testovima i upitnicima namijenjenim direktorima, učenicima i njihovim nastavnicima (anketnim materijalom)poslužiti će širokom krugu korisnika, prije svega ministarstvima obrazovanja, pedagoškim zavodima/Zavod za školstvo, nastavničkim fakultetima, školama, te stručnim pojedincima za analizu, poboljšanje i kontrolu kvalitete odgojno-obrazovne prakse.

Kao osnovni evaluacijski instrument (mjerenje učeničkih postignuća) Agencija je koristila test znanja (test knjižice) koje su koncipirane na bazi zajedničkih sadržaja važećih NPP-a u Bosni i Hercegovini.

Eksterno vrednovanje nudi za kreatore obrazovne politike važne informacije o ključnim varijablama vezanim za nastavu, NPP i resurse, a koje su veoma značajne za razumijevanje procesa podučavanja i učenja. Treba naglasiti da cilj nije vrednovanje pojedinačnih postignuća učenika i rada nastavnika kao ni rangiranje škola.

U oblasti razvoja zajedničkih jezgri u osnovnom i srednjem obrazovanju Agencija je u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Zakonom o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (čl.6) i Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju (čl.46. i 47.) vodila sljedeće aktivnosti:

Agencija je uradila komparativnu analizu NPP-a koji su u primjeni u Bosni i Hercegovini kao i NPP-a u regiji, zatim zajedničkih jezgri u Bosni i Hercegovini. Pokazatelji komparativne analize implementiranih NPP-a na području Bosne i Hercegovine upućuju na činjenicu da su zajedničke jezgre samo presjek programskih sadržaja. Imajući u vidu činjenicu da je u Bosni i Hercegovini uvedeno devetogodišnje obavezno osnovno obrazovanje, postojeće zajedničke jezgre ne mogu biti osnova za dalji razvoj kvalitete obrazovanja. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje provodi aktivnosti na moderniziranju zajedničkih jezgri koja će biti utemeljena na obrazovnim ciljevima, ishodima učenja s ključnim kompetencijama i standardima učeničkih postignuća koji će biti osnova za ocjenjivanje i praćenje napretka učenika.

Međunarodna studija (testiranje TIMSS) koju je Agencija provela na području Bosne i Hercegovine 2007. godine iz matematike i prirodnih znanosti pokazala je nivo učeničkih postignuća iz testiranih predmeta ispod definiranih međunarodnih standarda. Sekundarna analiza TIMSS studije ukazala je na potrebu modernizovanja zajedničkih jezgri s preporukama.

Rezultati projekta EQA/OKO u kojem su sudjelovali i predstavnici Agencije ukazuje da postojeće zajedničke jezgre nemaju format, strukturu i sadržaj, uobičajeno za takvu vrstu dokumenta u oblasti obrazovanja. Te se zbog toga daje preporuka za modernizovanje zajedničkih jezgri u Bosni i Hercegovini.

Agencija je definisala aktivnosti na razvoju modernizovanih zajedničkih jezgri za devetogodišnje osnovno obrazovanje kroz svoj Strateški plan koji je većim djelom u skladu sa Strateškim pravicima razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementacije 2008.-2015.

U skladu sa Strateškim planom Agencija provodi aktivnosti na definisanju „Metodologije izrade Zajedničke jezgre za devetogodišnju osnovnu školu, definisanje obrazovnih ciljeva i ishoda učenja na kraju devetogodišnjeg obaveznog osnovnog obrazovanja po obrazovnim oblastima“.

Agencija je definisala deset ključnih kompetencija i životnih vještina za Bosnu i Hercegovinu i istražila stepen njihove uključenosti u postojećim NPP-a za osnovnu školu, srednje opće i srednje stručno obrazovanje. Iz ovoga istraživanja proizašle su preporuke na koji će se način integrisati ishodi učenja i ključne kompetencije u modernizovanim zajedničkim jezgrama.

Urađene su pripreme za projekt 'Postavljanje mjerila za evaluaciju reforme devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja i srednjeg stručnog obrazovanja- kroz evaluaciju učeničkih postignuća' koji će se implementirati u toku 2012. godine, a biti će dobra osnova za razvoj zajedničkih jezgri za devetogodišnje osnovno obrazovanje u Bosni i Hercegovini.

VI REZIME

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, donesen 2003. godine, utvrdio je i konkretizovao tok procesa promjena u osnovnom odgoju i obrazovanju, a entitetski, kantonalni zakoni i zakon Brčko Distrikta BiH koji su s njim usklađeni, daju pravni osnov za promjenu u osnovnom odgoju i obrazovanju i implementaciji tih promjena kroz zajedničke aktivnosti nadležnih obrazovnih vlasti. Urađena je nova koncepcija devetogodišnjeg obrazovanja, koje predstavlja prekretnicu i temeljitu promjenu nastavnog plana i programa, metoda rada, poimanje uloge učenika i nastavnika u nastavnom procesu, a čija je srž u promjeni obrazovne paradigme da težište nije na onome što učitelj treba da predaje, već na onome što dijete treba da zna.

Prema dostupnim informacijama, zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju, usklađeni sa Okvirnim zakonom, na nivou Federacije BiH doneseni su tokom 2004. godine (Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Hercegovačko-neretvanski, Zapadnohercegovački, Sarajevski kanton i Kanton 10). Iako je Zakon o osnovnom obrazovanju Tuzlanskog kantona, usklađen sa Okvirnim zakonom, donesen 2004. godine, Zakon o srednjem obrazovanju u ovom kantonu donesen je tek 2011. godine.

Prema tvrdnji nadležne obrazovne vlasti, na području Srednjobosanskog kantona u toku je izrada propisa iz oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja, a na osnovu Okvirnog zakona. Nacrt zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u Srednjobosanskom kantonu, koji je bio u proceduri na Saboru Srednjobosanskog kantona, iz procedure je povučen na doradu u mjesecu decembru 2011. godine.

Iako je Planom rada Ministarstva, obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona za 2012. godinu predviđeno usvajanje navedenog zakona do 01. juna, te izrada i dopuna Zakona o osnovnom školstvu i stavljanje u saborsku proceduru, prema posljednjim informacijama iz nadležnog ministarstva, navedene aktivnosti su prolongirane.

U Republici Srpskoj je donošenjem Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju i Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju 2008. godine osigurana primjena principa i standarda predviđenih Okvirnim zakonom.

Izmjenama i dopunama Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH iz 2003. i 2004. godine („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 28/03 i 29/04) izvršeno je usaglašavanje Zakona iz 2001. godine sa Okvirnim zakonom.

Nakon navedenih izmjena i dopuna ukazala se potreba za integralnim tekstom Zakona, te je s tim u vezi 2008. godine donesen Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH broj, 10/08), koji je kompatibilan sa Okvirnim zakonom, osim u segmentu koji tretira zapošljavanje.

Iz naprijed navedenog, može se zaključiti da nije ispoštovana dinamika donošenja zakonskih akata od strane nadležnih obrazovnih vlasti, kako je to naloženo u članu 59. stavu 3. Okvirnog zakona.

Kašnjenja u donošenju zakona nižih nivoa vlasti uzrokovala su prolongiranje realizacije odredbi Okvirnog zakona iz člana 59. stav 4, po kojima su nadležne obrazovne vlasti bile

dužne osigurati da se do početka 2003/2004 godine nastava u svim školama u Bosni i Hercegovini realizuje na osnovu zajedničkih jezgri nastavnih planova i programa.

Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za osnovne i opće srednje škole usvojene su 2003. godine.

Prema tvrdnji nadležnih obrazovnih vlasti, zajedničke jezgre uključene su u programe osnovnih i općih srednjih škola u toku 2003/2004 godine, dakle u zakonom predviđenom roku, na području Republike Srpske, Tuzlanskog, Bosansko-podrinjskog, Hercegovačko-neretvanskog, Zapadnohercegovačkog, Sarajevskog kantona i Kantona 10.

Prema tvrdnji Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Posavskog kantona zajedničke jezgre nastavnih planova i programa uključene su u potpunosti u Nastavni plan i program osnovnog osmogodišnjeg obrazovanja i Nastavni plan i program općeg srednjeg obrazovanja od školske 2004/2005 godine. Za devetogodišnje obavezno obrazovanje još uvijek nema zajedničkih jezgri.

Prema informacijama iz Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH, zajedničke jezgre su u potpunosti uključene u programske sadržaje školske 2009/2010 godine sa formiranjem radnog mjesta u Pedagoškoj instituciji – stručni savjetnik za NPP i razvoj škola. Do pomenute školske godine, programski sadržaji u školama Brčko Distrikta BiH su većim dijelom obuhvatali zajedničke jezgre, u zavisnosti od nastavnih predmeta.

S obzirom da je Okvirnim zakonom predviđena dosljedna primjena zajedničkih jezgri, od nadležnih obrazovnih vlasti zatražili smo procjenu stepena uključenosti zajedničkih jezgri u programe koje donose i koji se realizuju u područjima pod njihovom nadležnošću.

Na osnovu dobijenih odgovora, potpunu uključenost zajedničkih jezgri u programe koje donose i koji se realizuju u područjima pod njihovom nadležnošću osigurala su ministarstva obrazovanja u Republici Srpskoj, Unsko-sanskom, Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom, Sarajevskom kantonu, Kantonu 10 i Brčko Distriktu BiH. U toku je aktivnost tehničkog uređenja NPP za devetogodišnje obrazovanje u Brčko Distriktu BiH, te se u sklopu te aktivnosti još jednom vrši uvid u zastupljenost programskih sadržaja zajedničkih jezgri na ovom području.

Prema tvrdnji nadležnih obrazovnih vlasti, zajedničke jezgre su uključene u programe koje donosi i koji se realizuju u području pod nadležnošću Ministarstva nauke, obrazovanja, kulture i sporta Kantona 10 u stepenu predviđenom Zakonom, dok je u Hercegovačko-neretvanskom kantonu ta uključenost visoka, posebno u oblasti prirodnih nauka i vještina.

Postojeće zajedničke jezgre, koje su urađene za osmogodišnju osnovnu školu potrebno je prilagoditi reformisanom devetogodišnjem obrazovanju. Nadležne obrazovne vlasti dužne su i dalje izradu svojih nastavnih planova i programa zasnivati na zajedničkim jezgrama.

Prema članu 16. stav 3. Okvirnog zakona nadležne obrazovne vlasti i škole u Bosni i Hercegovini bile su obavezne, najkasnije do juna 2004. godine, stvoriti sve potrebne uslove za normalno otpočinjanje osnovne škole u trajanju od devet godina.

U Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH devetogodišnje osnovno obrazovanje uvedeno je od školske 2003/2004 godine. Obavezno devetogodišnje obrazovanje i odgoj je podijeljeno u tri trijade (tri ciklusa po tri godine). Trijade su međusobno organizacijski, sadržajno i metodički povezane cjeline, te svaka trijada, ispunjavajući svoje zadatke, služi kao osnova za

nadogradnju u narednoj trijadi. Ministarstvo prosvjete i kulture je 2010. godine donijelo Uputstvo o organizaciji nastave po trijadama.

Naprijed navedenu odredbu u školskoj 2004/2005 ispoštovale su nadležne obrazovne vlasti u Unsko-sanskom, Posavskom, Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom, Hercegovačko-neretvanskom i Sarajevskom kantonu.

U Posavskom kantonu u zakonskom roku provedeno je eksperimentalno uvođenje devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, ali se sa potpunom primjenom počelo tek školske 2006/2007, kada je to učinjeno i u Kantonu 10. Zapadnohercegovački kanton je posljednji krenuo sa realizacijom osnovnog obrazovanja u trajanju od devet godina školske 2009/2010 godine. Stoga možemo konstatovati da je tek sa 2009. godinom devetogodišnje obrazovanje uvedeno na čitavom području Bosne i Hercegovine.

U procesu reforme osnovnog obrazovanja postignut je značajan napredak: uvedeno je devetogodišnje osnovno obrazovanje, nastavni planovi i programi se rasterećuju od nepotrebnih sadržaja, sve je više u primjeni poučavanje usmjereno na dijete, jača saradnja škola i lokalne zajednice itd.

Cilj je daljnja modernizacija i podizanje kvaliteta obaveznog obrazovanja koje će omogućiti optimalni razvoj svakog pojedinca, završavanje obaveznog obrazovanja u devetogodišnjem trajanju, kao i nastavak školovanja. Da bi se ostvario opći cilj prema „Strateškim pravcima razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementacije 2008-2015 neophodno je prije svega provesti evaluaciju primjene devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja, pripremiti plan aktivnosti za smanjenje prekida i napuštanja obaveznog osnovnog školovanja, uvesti eksterno vrednovanje u svim osnovnim školama, razviti nastavne planove i programe za sve razrede/predmete devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja, usvojiti pedagoške standarde i normative, te smanjiti stopu prekida školovanja na 7,5%.

I u konačnici, povećanjem upisa i završavanja obaveznog obrazovanja na 100%, uvođenjem jednog stranog jezika u nižim razredima osnovne škole, najkasnije od trećeg razreda, a u višim razredima i drugog stranog jezika, najkasnije od sedmog razreda, minimalnim stepenom osposobljenosti direktora osnovnih škola za rukovođenje odgojno-obrazovnom ustanovom mi bi mogli ispuniti naš konačan cilj tj. integracija bosanskohercegovačkog obrazovanja u tzv. evropski obrazovni prostor. Da li ćemo to uspjeti do 2015. godine, kako je predviđeno Strateškim pravcima, ostaje da se vidi. Iako trenutni stepen napretka u reformi općeg obrazovanja, te izuzetno složeni odnosi u Državi, dovode to u pitanje, mi trebamo istrajati u svojim nastojanjima u ostvarivanju postavljenih ciljeva što je prije moguće.

Aneks I

Pitanja o izvršenju Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini upućena nadležnim obrazovnim vlastima:

1. Da li su i kada su usvojeni vaši zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju? Molimo vas da navedete pune nazive vaših zakona te broj službenog glasnika, odnosno službenih novina u kojima su objavljeni.
U kojem stepenu su vaši zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju usklađeni sa Okvirnim zakonom? Također, molimo da navedete bitne razlike, ukoliko one postoje. (član 59.)
2. Okvirnim zakonom je svim nadležnim vlastima naložena obaveza primjenjivanja i poštivanja principa i normi utvrđenih ovim zakonom, kao i osiguravanje obrazovanja pod jednakim uslovima za sve učenike.
U kojem obimu ste osigurali primjenu principa i standarada predviđenih Okvirnim zakonom? (član 1.)
3. Na kojim jezicima i pismima se realizira nastava u osnovnim i srednjim školama pod vašom nadležnošću? (član 7.)
4. Da li se vjeronauka u osnovnim i srednjim školama izučava kao obavezan predmet? Ako ne, na koji način se to čini? (član 9.)
5. Da li se život u školi, uključujući nastavne i vannastavne aktivnosti, organizuje poštivajući univerzalne vrijednosti demokratskog društva i vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini? (član 10.)
6. Na koji način se vrši upis učenika, tj. da li se poštuje upisno područje? Ako nije, koji su razlozi za nepoštivanje upisnog područja? Molimo vas da navedete koji procenat učenika pripada upisnom području. (član 12.)
7. Da li vaša zakonska regulativa koja se odnosi na osnovno i srednje obrazovanje omogućava jednak status svjedochanstava i diploma koje su izdale verificirane obrazovne ustanove na čitavom području BiH?
Od donošenja Okvirnog zakona 2003. godine koliko ste imali slučajeva djece koja su nastavila obrazovanje u toku jedne školske godine u obrazovnoj ustanovi u vašoj nadležnosti, započeto u obrazovnoj ustanovi koja nije u vašoj nadležnosti? Da li su ta djeca imala obavezu polaganja dodatnih predmeta ili pak određenih sadržaja da bi nastavila započeti program, odnosno kako je ovo pitanje riješeno kroz vašu zakonsku regulativu? (član 13.)
8. Prilikom zapošljavanja nastavnika u obrazovne ustanove pod vašom nadležnošću priznaju li se javne isprave i profesionalne kvalifikacije stečene u bilo kojem dijelu BiH? Ukoliko ne, molimo vas da nam obrazložite zašto, te kako je ovo pitanje zakonski regulisano? (član 14.)
9. Kada ste počeli sa realizacijom devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja? Da li se realizuje na čitavom području u vašoj nadležnosti? Da li postoje problemi u realizaciji, ako da, molimo vas da nam navedete neke od njih? (član 16. stav 3.)

10. U kojem stepenu ste omogućili realizaciju odredbe Okvirnog zakona po kojoj je besplatno osnovno obrazovanje za svu djecu, tj. šta je sve njom obuhvaćeno u vašoj zakonskoj regulativi, a šta u praksi: školarina, udžbenici, prevoz, ishrana ili drugo? Također vas molimo da navedete kategorije djece na koje se odnosi sve naprijed navedeno. (član 16. stav 5.)
11. Na koji način vaši zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju definišu prava djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama. Molimo vas da navedete broj djece sa posebnim obrazovnim potrebama koja su bila ili su još uvijek uključena u obrazovni proces u osnovnim i srednjim školama pod vašom nadležnošću. Da li se izrađuju individualni programi za tu djecu, ako jesu, ko je zadužen za njihovu izradu? (član 19.)
12. Na koji način vaša zakonska regulativa o osnovnom i srednjem obrazovanju definiše oblast obrazovanja odraslih? Molimo vas da navedete broj osoba koje su od donošenja Okvirnog zakona 2003. godine bile obuhvaćene nekim vidom obrazovanja odraslih u ustanovama u vašoj nadležnosti. (član 20.)
13. Da li utvrđujete i provodite programe koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovjesti učenika i zaposlenika? (član 36.)
14. Poduzimate li aktivnosti koje imaju za cilj borbu protiv zlostavljanja i zloupotrebe djece, pušenja, alkohola, droge, maloljetničke delinkvencije? Na kojem nivou se realizuju te aktivnosti, i ko je uključen u te aktivnosti? (član 37.)
15. Da li je vaša zakonska regulativa o osnovnom i srednjem obrazovanju usklađena sa Okvirnim zakonom po pitanju odredbi iz člana 40. tj. da je u školama zabranjeno djelovanje političkih stranaka? Da li je bilo slučajeva kršenja ovih odredbi, ako jeste šta ste vi poduzimali po tom pitanju?
16. Koji stepen školske autonomije imate, i u čemu se ogleda? (član 41.)
17. Na koji način ste definisali nadležnosti, odgovornosti, sastav, te način izbora, školskog odbora? (član 51.)
18. Da li se osnivaju vijeća roditelja u osnovnim i srednjim školama, ko ih bira, te kako se utvrđuje način rada i procedura osnivanja? Koja je uloga vijeća roditelja? (član 53.)
19. Da li se osnivaju vijeća učenika u osnovnim i srednjim školama, kako se utvrđuje način rada i procedura osnivanja? Kako je definisana uloga vijeća učenika? (član 54.)

Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa BiH

20. Kada su zajedničke jezgre nastavnih planova i programa uključene u programe osnovnih i općih srednjih škola pod vašom nadležnošću?
21. U kojem stepenu se uključuju zajedničke jezgre nastavnih planova i programa BiH u programe koje donosite i koji se realizuju u područjima pod vašom nadležnošću?
22. Da li primjena zajedničkih jezgri utiče na razvoj pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti Bosni i Hercegovini kod vaših učenika?
23. Da li primjena zajedničkih jezgri doprinosi unapređenju kvaliteta obrazovanja, te standarda znanja, vještina i sposobnosti djece?

24. U kojem stepenu su zajedničke jezgre uticale na usklađenost nastavnih planova i programa, kao i njihovu prilagodljivost, u skladu sa specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice u vašoj regiji?
25. Nastavni planovi i programi koji se primjenjuju u osnovnim i srednjim školama odgovaraju razvojnim potrebama i uzrastu djece?
26. Da li primjena zajedničkih jezgri utiče na slobodu kretanja i jednak pristup obrazovanju za sve, odnosno zajedničke jezgre nastavnih planova i programa izučavat će se u svim osnovnim i općim srednjim školama, na način koji će omogućiti da učenici raznih nacionalnosti pohađaju školu zajedno?
27. U kojoj mjeri primjena zajedničkih jezgri utiče na ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škola u vašoj nadležnosti, i u čemu se ogleda taj uticaj?
28. Da li ste utvrdili standarde i normative za osnovno i srednje obrazovanje koji se odnose na: prostor, opremu i nastavna sredstva u školi; vrijeme za školske i nastavne aktivnosti; udžbenike i druge didaktičke materijale; obrazovni proces; obrazovne i profesionalne kapacitete nastavnika; ocjenjivanje učenika, te normative o obimu rada i uslovima rada? Ako niste, molimo navedite razloge. (član 45.)